

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Valeria Sazonova

**RAAMATUPIDAMISE JA SISEAUDITI ROLL EESTI
ETTEVÕTETE JUHTIMISSÜSTEEMIS**

Bakalaureusetöö

Õppekava TABB02/17, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA

Tallinn 2022

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele selle koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 8027 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Valeria Sazonova

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 164195TABB

Üliõpilase e-posti aadress: valeriasaz@mail.ru

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. RAAMATUPIDAMISE JA SISEAUDITI TÄHTSUS ETTEVÕTTE JUHTIMISES	7
1.1. Raamatupidamise mõiste ja funktsioonid	7
1.2. Raamatupidamise roll ettevõttes ja selle juhtimissüsteemis	9
1.3. Sisekontrollisüsteemi ja sisekontrolli mõiste ning olulisus	12
1.4. Siseauditi mõiste ja funktsioonid	14
1.5. Siseauditi roll ettevõttes ja selle juhtimissüsteemis	17
2. RAAMATUPIDAMISE JA SISEAUDITI ROLLI UURING.....	20
2.1. Uuringu meetodika	20
2.2. Valimi kirjeldus	21
2.3. Uuringu tulemused.....	24
2.3.1. Raamatupidamine	24
2.3.2. Sisekontroll	27
2.3.3. Siseaudit.....	29
2.4. Järeldused ja ettepanekud	36
KOKKUVÕTE	39
SUMMARY	42
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	45
LISAD.....	48
Lisa 1. Raamatupidamise ja siseauditi rolli käsitleva uuringu ankeetküsitlus	48
Lisa 2. Uuringus osalenute tausta informatsioon	54
Lisa 3. Uuringu tulemused raamatupidamise rollist ja olulisusest	57
Lisa 4. Uuringu tulemused sisekontrollist ja sisekontrollisüsteemist	60
Lisa 5. Uuringu tulemused siseauditi rollist ja olulisusest.....	61
Lisa 6. Uuringu tulemused siseauditi korraldusest	64
Lisa 7. Lihtlitsents.....	67

LÜHIKOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö pealkiri on: „Raamatupidamise ja siseauditi roll Eesti ettevõtete juhtimissüsteemis“.

Töö peamine uurimisprobleem on kuidas Eesti ettevõtted hindavad täna korrektse raamatupidamise ja siseauditi läbiviimise taset ja väärtust. Lõputöö eesmärk on selgitada välja raamatupidamise ja siseauditi roll Eesti ettevõtete juhtimissüsteemis. Muu hulgas tuua välja raamatupidamise ja siseauditi olulised ülesanded ning vastajate arvamused raamatupidamise ja siseauditi kohta. Töö eesmärgi saavutamiseks kasutas autor kvantitatiivset uurimismeetodit ehk viis läbi internetiküsitluse raamatupidajate ja juhtide seas, millele saadi kokku 93 vastust.

Tulemustest selgus, et peaaegu kõik vastanud peavad raamatupidamist ettevõtte väga oluliseks osaks ja ülejäänud peavad seda oluliseks osaks. Seejuures peavad veidi üle poole vastanutest siseauditit ettevõtte oluliseks osaks ning teine pool jagunes suurel määral kaheks pooleks: need, kes peavad seda väga oluliseks või kes suhtuvad neutraalselt.

Enamuse arvates seisneb raamatupidamise roll ettevõttes on selles, et see vastutab korrektse raamatupidamisarvestuse eest. Siseauditi osas on selle roll ettevõttes, et see on suunatud ettevõtte väärtuse loomisele ja tegevuse täiustamisele.

Raamatupidamine on ettevõttele vajalik, et hinnata ettevõtte finantsseisundit ja leida kasumi suurendamise võimalusi ning raamatupidamine on kohustatud kajastama ettevõtte finantstehinguid, jälgima ettevõtte maksude ja võlgade õigeaegset tasumist. Siseaudit täiustab sisekontrolli- ja raamatupidamissüsteeme ja tagab juhtidele piisava kindlustunde selles, et ettevõtte vahendeid kasutatakse efektiivselt, ennetades pettusi ja kuritarvitamist ning siseaudit aitab kaasa ettevõtte riskide maandamisele.

Võtmesõnad: raamatupidamine, siseaudit, juhtimissüsteem, roll ettevõttes.

SISSEJUHATUS

Raamatupidamisel on ettevõtte juhtimissüsteemis peamine roll. Juhtimisprotsessi tõhusus sõltub suuresti raamatupidamise korrektsest korraldamisest ettevõttes. Raamatupidamine annab finantsteavet ettevõtte äritegevuse kohta. Täpsemalt on ettevõtte tegevuse tõhus juhtimine võimalik, kui on olemas teave kõigi organisatsioonis jooksvate äriprotsesside kvaliteedi ja kvantiteedi kohta. See teave võimaldab teostada kontrolli ettevõtte jooksva tegevuse üle, kavandada tulevikustrateegiat, analüüsida tulusid ja kulusid. Samuti raamatupidamine on süsteem ettevõtte majandustegevuse kohta teabe kogumiseks, registreerimiseks ja analüüsimiseks, mis on vajalik juhtimisotsuste tegemiseks.

Raamatupidamise aruandluse kontrolli nimetatakse auditiks, see on ka ettevõtte tõhusa töö oluline komponent. Audit võib olla väline ja sisemine. Välisauditeid viivad auditeerimiskohustuslastes ettevõtetes läbi sõltumatud eksperdid, siseauditist on huvitatud ettevõtte omanikud ja juhid. Siseaudit võimaldab objektiivselt hinnata finantsolukorda, vähendada riske ja tuvastada puudusi. Lisaks annab see juhtidele kindlustunde finantsaruannete usaldusväärsuses ja ettevõtte seadusandluses. Siseaudit annab aimu ettevõtte finantstegevuse tegelikust pildist, mille põhjal leitakse õige strateegia äri kasvu suurendamiseks ja ettevõtte arenguks ning püütakse leida optimaalne lahendus ettevõtte kui terviku efektiivsuse parandamiseks

Käesoleva lõputöö teemavalik on tingitud sellest, et raamatupidamine on iga äritegevuse kohustuslik nõue. Sellest tulenevalt on raamatupidamine ettevõtte tegevuse lahutamatu osa. Kuigi siseaudit on kasvav valdkond ja erasektori jaoks suhteliselt uus valdkond, omandab see aja jooksul olulist rolli ettevõtte juhtimises, kuna pakub juhtkonnale väärtust juhtimisotsuste tegemisel ning annab ettevõttele kindlustunde finantsaruannetes sisalduva teabe usaldusväärsuse suhtes. Samal ajal annab siseaudit sisekontrollisüsteemi efektiivsuse tagatise, aidates leida ja eemaldada vigu ning vähendada ettevõtte toimises riske. Vaatamata korrektse raamatupidamise ja siseauditi kasutamise tähtsusele ei panusta kõik ettevõtted sellesse

erinevatel põhjustel. Antud põhjusi on vähe uuritud, on vaja teavet olukorrast Eesti ettevõtetes. Uurimisprobleemiks on see, kuidas Eesti ettevõtted hindavad täna korrektse raamatupidamise ja siseauditi läbiviimise väärtust ja taset.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada raamatupidamise ja siseauditi roll Eesti ettevõtete juhtimissüsteemis. Muu hulgas tuua välja raamatupidamise ja siseauditi olulised ülesanded ning vastajate arvamused raamatupidamise ja siseauditi kohta. Eesmärgi saavutamiseks püstitab autor järgmised uurimisküsimused:

1. Kui suur osa küsitletutest kasutab kvalifitseeritud raamatupidajaid?
2. Kui oluliseks peavad küsitletud ettevõtted raamatupidamist ja siseauditi rakendamist ettevõtte juhtimissüsteemis?
3. Milline on raamatupidamise ja siseauditi roll Eesti ettevõtetes?
4. Milliseid sisekontrolli rakendamise meetmeid on küsitletud ettevõtted kasutanud?

Käesoleva töö uurimisstrateegiaks on valitud kvantitatiivne uurimismeetod ning peamiselt on töös kasutatud võrdlevat analüüsi. Andmekogumise meetodina on kasutanud veebiküsitlust, kus uurimisobjektiks on Eesti ettevõtete raamatupidajad, finantsjuhid, tegevjuhid ja juhatuse liikmed.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist, millest esimene on teoreetiline ja teine empiiriline. Esimeses peatükis antakse ülevaade raamatupidamise ning siseauditi olemusest ning nende rollist juhtimissüsteemis. Lisaks sellele selgitatakse sisekontrollisüsteemi ja sisekontrolli mõistet ning olulisust.

Teises peatükis kirjeldatakse uuringu metoodikat ja valimit. Samuti kirjeldatakse läbiviidud uuringu tulemusi ning esitatakse töö põhjal järeldused ning ettepanekud.

Bakalaureusetöö valmimise eest tänab autor juhendajat Monika Nikitina-Kalamäed.

1. RAAMATUPIDAMISE JA SISEAUDITI TÄHTSUS ETTEVÕTTE JUHTIMISES

1.1. Raamatupidamise mõiste ja funktsioonid

Ameerika Raamatupidamisliit (*American Accounting Association*) defineerib raamatupidamist järgmiselt: „Raamatupidamine viitab finantsteabe tuvastamise, mõõtmise ja edastamise protsessile, mis võimaldab teabekasutajatel teha teadlikke hinnanguid ja otsuseid.“ (Amadi, Ejiogu 2021, 3)

Raamatupidamine on vajalik selleks, et regulaarselt koostada finants- ja raamatupidamisaruandeid, kuid see ei ole eesmärk omaette. Finantsteave peaks parandama tehtavate otsuste kvaliteeti, seega on lõppeesmärk aidata neid, kes seda info kasutavad, ehk pakkuda kõikidele finantseabega töötavatele kasutajatele kvaliteetseid finantsandmeid, mille põhjal otsuseid teha. (McLaney, Atrill 2014, 2)

„Raamatupidamine on infosüsteem, mis võimaldab edastada andmeid ettevõtte kohta teavet huvitatud kasutajatele otsuste tegemiseks.“ Raamatupidamist nimetatakse ka ärikeeleks. Keele eesmärk on luua suhtlusviis. Raamatupidamine tagab oma tegevuse ja kasutab oma dokumente keelevahendina. Ettevõtte normaalseks toimimiseks on vaja tõhusaid suhtlusmeetodeid omanike, juhtide, töötajate ja investorite vahel. Raamatupidamine katab ühise keele vajaduse nõude ettevõtluses. Keel peaks olema võimalikult lihtne ja arusaadav, et seda teavet kasutajatele edastada, ning et see toimiks efektiivse suhtlusviisina. Raamatupidamine registreerib ja töötleb finantsteavet lihtsas ja ligipääsetavas vormis, mis on arusaadav kõigile, kes on äriiga seotud. (Islam, Sharif 2017) Teave võib olla seotud ettevõtte tegevuse, finantsseisundi ja võimalike muudatustega tegevuses.

Kõik Eesti äriregistrisse kantud isikud on loodud ettevõtluse tegemise eesmärgil. Nendel isikutel tekib registreerimise hetkest raamatupidamiskohustus ning nad peavad järgima kõiki

nõudeid ja reegleid, mis on sätestatud raamatupidamise seadustes. Äriseadustik sätestab, et raamatupidamise eest vastutab ettevõttes ettevõtte juhatus. Täpsemalt vastutab juhatus ettevõtte majandustegevuse eest ning selle eest, et ettevõttes toimiks nõuetekohane ja korrektne raamatupidamine. Samal ajal vastutab raamatupidaja tehingute korrektse ja usaldusväärse kajastamise eest. Eesti Vabariigis on raamatupidamiskohustuslased juriidilised isikud. Need on aktsiaseltsid, osatühingud, täisühingud, usaldusühingud, mittetulundusühingud, tulundusühingud, filiaalid jm äriühingud. Juriidilised isikud on samuti avalik-õiguslikud juriidilised isikud, näiteks ehk Eesti riik ning kohalikud omavalitsused. Raamatupidamiskohustuslased on ka kõik füüsilised isikud, kes on registreeritud maksuametis ettevõtlusega tegeleva isikuna ja/või ettevõtjana äriregistris. Neile kehtivad raamatupidamise seaduses kehtestatud lihtsustatud nõuded ja nende aruandluse esitamine on samuti lihtsustatud. (Allikvee 2008, 16-18)

Raamatupidamiskohustuslased on kohustatud pidama raamatupidamist nii, et oleks tagatud oluline, asjakohane ja objektiivne teave ettevõtte finantsseisundi, finantstulemuse ja rahavoogude kohta. Samuti peavad olema dokumenteeritud kõik majandustehingud ning majandustehingud peavad olema kirjeldatud raamatupidamisregistris algdokumentide või nende põhjal koostatud koondokumentide alusel. Raamatupidamiskohustuslased on kohustatud koostama ja esitama finantsaruandeid raamatupidamise seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras. Samuti on neil kohustus säilitada raamatupidamisdokumente. (RPS § 4) Raamatupidamisdokumente tuleb säilitada seitse aastat.

Raamatupidamiskohustuslased, välja arvatud mikroettevõtjad, on kohustatud koostama raamatupidamise sise-eeskirja, millega kehtestatakse kontode sisu kirjeldav kontoplaan ning mis reguleerib muuhulgas ka majandustehingute dokumenteerimist ja kajastamist, algdokumentide säilitamist, raamatupidamisregistrite pidamist, tulude ja kulude arvestust. Samuti reguleerib sise-eeskiri varade ja kohustuste inventeerimist, raamatupidamiskohustuslase kasutatavat arvestuspoliitikat ning teabe esitamist, aruannete koostamise korda. Lisaks reguleerib sise-eeskiri arvutitarkvara kasutamist raamatupidamises ning raamatupidamise korraldamise ja sellega seotud sisekontrolli rakendamise seotud asjaolusid. (*Ibid.*, § 11)

Tavaliselt koostab ettevõtte raamatupidamise sise-eeskirja isik, kes tunneb raamatupidamise seadust ja raamatupidamise korraldust ettevõttes ning tunneb ettevõtet.

Enamasti koostab raamatupidamise sise-eeskirja raamatupidaja. Koostatud dokument esitatakse juhtkonnale, kes kontrollib ja allkirjastab selle. (Allikvee 2008, 29)

Raamatupidamisel on mitmeid ülesandeid, mida raamatupidaja peab täitma ja mõnikord ka igapäevaselt. Ottoson (2015) on esitanud oma magistritöös mõningaid raamatupidamise tegevusi, mis on toodud edasi: „Raamatupidamisarvestus (alg- ja koonddokumentide koostamine ja töötlemine, käibe- ja põhivara arvestus ja nii edasi); palgaarvestus; maksuarvestus; väline aruandlus (näiteks, majandusaasta aruande, maksudeklaratsioonide, statistikaaruannete koostamine); juhtimisarvestus (näiteks, eelarvestamine, kuluarvestus, rahakäibe juhtimine); juhtkonna otsuste langetamist toetavad tegevused (strateegiliste otsuste analüüsimine, juhtide nõustamine); töö informatsioonisüsteemidega (näiteks, raamatupidamistarkvara, ärianalüüsitarkvara ja muu sarnase juurutamine, nendega seotud probleemide lahendamine, tarkvara kohandamine ettevõtte vajadustest lähtuvalt).“

Töö autori arvamusel raamatupidamise tähenduse mõistmine ja selle funktsioonide tundmine on väga oluline, et ettevõtte saaks töötada tulemuslikult, omada tulevikku, teada oma eesmärged, analüüsida juba saavutatud tulemusi ja pürgida enama poole. Kõik see võib tuleneda korrektsest raamatupidamisest ja sellest tulenevalt korrektsetest aruannetest, mis esitatakse riigile ja vajadusel ka ettevõtte juhtidele.

1.2. Raamatupidamise roll ettevõttes ja selle juhtimissüsteemis

Raamatupidamine on endiselt muutuv ja ei saa väita, et selle teave vastab täielikult erinevate kasutajarühmade kõikidele vajadustele. Kasutajate vajaduste ja nende täitmise kohta on veel palju õppida. Sellest hoolimata peetakse raamatupidamisaruannetes sisalduvat teavet kasulikuks ja see peaks aitama kasutajatel äriotsuseid langetada. Selle eesmärk on anda kindlustunnet ja tõsta usaldusvärsust ettevõtte finantsseisundi ja tulemuste suhtes. Näiteks peaks see teave aitama ettevõttel mõista vaba kapitali olemasolu omanikele kasumi maksmiseks, laenude tagasimaksmiseks ja töötajatele boonuste maksmiseks. (McLaney, Atrill 2010, 5) Eeltoodust järeldades võib raamatupidamise eesmärki määratlada ka kui aruandluse ja finantsteabe edastamist ettevõtetest huvitatud isikutele, kes kasutavad seda teavet otsuste tegemiseks.

Need kasutajarühmad võivad olla näiteks juhid ja investorid, kes vajavad teavet kõigi kaubandustegevusest saadud tulude, kõigi kulude ja rahavoogude kohta, samuti teavet ettevõtte varade ja kohustuste kohta. Nad vajavad seda informatsiooni selleks, et hinnata varasemat ja praegust finantsolukorda ning finantsolukorda iseloomustavaid näitajaid. Mis veelgi tähtsam, ettevõttel on vaja finantsandmeid otsuste tegemise alusena ressursside jaotamise kohta tulevikus. (Barton 1999)

Raamatupidamisteabe peamised kasutajate rühmad on:

1. Ettevõtte juhtkond. Antud sisemine kasutajarühm vajab kõige rohkem raamatupidamisteavet ja kasutab seda organisatsiooni finantstulemuste ja finantsseisundi hindamiseks ja analüüsimiseks, oluliste otsuste ja asjakohaste toimingute tegemiseks, et parandada äritegevuse tulemuslikkust kasumlikkuse, finantsseisundi ja rahavoogude lõikes. Juhtkonna üks peamisi rolle on reeglite ja protseduuride kehtestamine organisatsiooni eesmärkide saavutamiseks. Just selleks kasutab juhtkond organisatsiooni finants- ja juhtimisarvestussüsteemi teavet. (Javed 2021)
2. Ettevõtte omanikud. Nad on ka sisemised teabekasutajad, kes investeerivad raha, et alustada ja juhtida ettevõtet, mille peamine eesmärk on saada kasumit. Nad vajavad täpset finantsteavet, et teada saada, kas nad teenisid või kaotasid teatud aja jooksul kapitali, ning millised olid tulud või kui suur oli kahju. Raamatupidamisteabe põhjal teevad nad otsuse oma edasise tegevuse kohta – näiteks kas laiendada äritegevust, või seda hoopis vähendada. (*Ibid.*)
3. Laenuandjad. Nad kuuluvad välisesse kasutajarühma ja on tavaliselt eraisikud või finantsasutused, kes laenavad ettevõtetele raha ja saavad neilt intressitulu. Nad vajavad raamatupidamisteavet ettevõtte finantstulemuste ja finantsseisundi hindamiseks. Samuti vajavad nad ettevõtte finantsandmeid, et saada kindlustunnet, et organisatsioon, kellele nad raha laenavad, suudab oma laenud tagastada ja ka intressi maksta. (*Ibid.*)
4. Riigiasutused. Riigiasutused on väline kasutajate rühm ja nad kasutavad ettevõtete finantsteavet maksu- ja regulatiivsetel eesmärkidel. (*Ibid.*)
5. Kliendid. Kliendid kuuluvad välisesse kasutajarühma ja tunnevad huvi ettevõtte finantsaruannete vastu selleks, et teada, kas nad ostavad hea mainega ettevõtte teenuseid ja kaupu. (Pizzey 2001, 11)

6. Töötajad. Töötajaid, kes ei ole seotud ettevõtte põhijuhtimisega, loetakse raamatupidamisteave kohaselt välisteks kasutajateks. Neid huvitab finantsteave, sest nende olevik ja tulevik sõltuvad ettevõtte edust või ebaõnnestumisest. Äritegevuse positiivne tulemus tagab töökindlust, õigeaegset töötasu ja edutamise võimalust. (Javed 2021)

Sisekasutajad kasutavad nii juhtimis- kui ka finantsarvestuse teavet. Väliskasutajad kasutavad tavaliselt ainult finantsarvestuse teavet. (*Ibid.*)

Raamatupidamine, mis abistab otsustajaid ettevõtte finantsteabe mõõtmise, töötlemise ja edastamisega, jaguneb juhtimisarvestuse ja finantsarvestuse kategooriateks. (Needles *et al.* 2005, 7)

Kuigi juhtimis- ja finantsarvestuse funktsioonid kattuvad, saab neid eristada kasutajate järgi, kellele nad teavet pakuvad. Juhtimisarvestus annab finantsteavet sisemistele kasutajatele, kes vastutavad ettevõtte eesmärkide saavutamise eest, ning eesmärgiks on pakkuda juhtidele ja töötajatele otsuste tegemiseks ajakohast ja õigeaegset teavet finantstulemuste kohta, et aidata ettevõtet juhtida. Juhid ja töötajad vajavad seda teavet, et teada nende varasemate otsuste tulemustest. Finantsarvestus annab finantsteavet aruannete kujul välistele kasutajatele, et nad saaksid hinnata, kui hästi ettevõtte on oma eesmärgid saavutanud. Samuti pakub investoritele, laenuandjatele ja valitsusele otsuste tegemiseks asjakohast ja õigeaegset teavet. (Needles *et al.* 2011, 7; Wiyarni 2017)

Korrektne raamatupidamine on kindlasti ettevõtte edu üks komponente, kui ettevõtte juhtkond suhtub oma ettevõttesse kui terviklikku organisatsiooni ja tunneb huvi selle pikaajalisest tegevusest. Tõene ja objektiivne teave ettevõtte majandustulemuste kohta võimaldab näha ja analüüsida vigu, aga ka näha ettevõtte tugevusi, leida uusi lahendusi ning vältida kahjumlike tagajärgedega valede otsuste tegemist. Ülaltoodud on võimalik ettevõtte juhtkonna, töötajate ja raamatupidamisega tegelevate inimeste koostöös. (Allikvee 2008, 11)

Samal ajal on raamatupidamine ettevõttes seotud mitte ainult raamatupidajaga. Pigem on raamatupidaja ettevõttes üks peamisi lülisid, kes fikseerib kõik reaalsed toimingud ja seob need ühtseks ettevõtte juhtimise pildiks. Seetõttu raamatupidamine on väga vajalik ka ettevõtte juhtkonnale. Raamatupidamist võib teha nii ettevõtte juht ise kui ka raamatupidaja ja oma

teenuseid pakkuv raamatupidamisbüroo. On oluline, et seda teostavad kompetentsed isikud. Kui ettevõtte juhtkond saab teavet ettevõtte majandustulemuste kohta ning võib olla kindel, et raamatupidamis- ja maksuarvestus on korras, jääb juhtkonnal oluliselt rohkem aega ja energiat äritegevuseks, ettevõtte juhtimiseks ja arendamiseks. (*Ibid.*)

Toetudes eeltoodule saab järeldada, et raamatupidamine pakub ettevõtte äritegevusele üliolulist teenust, pakkudes teavet, mida otsustajad vajavad äritegevuses ja majandustegevuses ressursikasutuse alternatiivide vahel teadlike valikute tegemiseks. Raamatupidamine mõõdab äritegevust, salvestades selle kohta andmeid edaspidiseks kasutamiseks. Seejärel töötleb vajadusel saadud andmeid, et neist saaks kasulik informatsioon, mis edastatakse aruannete kaudu otsustajatele.

1.3. Sisekontrollisüsteemi ja sisekontrolli mõiste ning olulisus

Serra 2006 viidatud Francis, Imiete 2018 defineerib sisekontrollisüsteem kui „kogu finants- ja muude kontrollide süsteemi, mille juhtkond on loonud selleks, et ettevõtte äritegevust korrapäraselt ja tõhusalt jätkata, tagada juhtimispoliitika järgimist, kaitsta varasid ning tagada nii palju kui võimalik ettevõtte tegevuse terviklikkus ja dokumentide sisu täpsust.“

Vastavalt Vabariigi Valitsuse seadusele sisekontrollisüsteem on seaduslikkusele ja otstarbekusele suunatud meetmete kogum, mis võimaldab tagada seaduse järgimise, varakaitse raiskamisest, mittesihipärasest kasutamisest või muust sarnasest tekitatud kahju eest. Samuti asutuse tegevuse otstarbekus asutuse ülesannete täitmisel, asutuse tegevuse kohta õige, õigeaegse ja usaldusväärse teabe kogumine, säilitamine ja avaldamine. (VVS § 92¹, 1)

Ettevõtte juhtkond vastutab sisekontrollisüsteemi tõhusa toimimise, samuti selle loomise ja täiustamise eest. Antud süsteemi täiustamine hõlmab riskijuhtimist, mille käigus tuvastatakse riske ise, mis takistavad eesmärkide saavutamist. Samuti määratakse kindlaks meetmed riskide negatiivse mõju vähendamiseks. (Aruste 2006, 14)

Sisekontrolli all mõistetakse protsessi, mida teostab organisatsiooni juhtkond, et pakkuda kindlustunnet konkreetsete eesmärkide saavutamise suhtes. See on vahend, mille abil organisatsiooni ressursse suunatakse, jälgitakse ja mõõdetakse. Sisekontroll on oluline pettuste

avastamiseks ja ärahoidmiseks ning organisatsiooni ressursside kaitsmiseks. Sisekontrolli eesmärgid on seotud finantsaruandluse usaldusväärsusega, tagasisidega strateegiliste eesmärkide saavutamise kohta ning vastavusega seadustele ja määrustele. (Shahabuddin *et al.* 2011)

Sisekontrolli eesmärkide saavutamiseks peab juhtkond omavahel siduma järgmised sisekontrolli komponendid (Le *et al.* 2020):

1. Kontrollkeskkond. Tõhusa kontrollikeskkonna loob standardite, protseduuride, struktuuride kogum, mis annab aluse kogu organisatsiooni sisekontrollisüsteemile.
2. Riski hindamine. See on iteratiivne protsess riskide tuvastamiseks ja analüüsimiseks, mis võimaldab rakendada kontrolli meetmeid ja saavutada organisatsiooni eesmärgid. See on aluseks riskijuhtimise strateegiatele.
3. Kontrollitegevused. Need on protsesside ja protseduuridega kehtestatud tegevused, mida juhtkond kasutab juhiste järgimise tagamiseks.
4. Informatsioon ja kommunikatsioon. Kommunikatsioon annab organisatsioonile teavet, mida on vajalik igapäevaste tegevuste läbiviimiseks ja on seotud sisekontrolliga. Kommunikatsioon võimaldab töötajatel mõista oma sisekontrolliga seotud kohustusi ja nende kohustuste tähtsust eesmärkide saavutamisel.
5. Järelevalve. See on sisekontrollisüsteemi kõikide komponentide regulaarne hindamine, et teha kindlaks nende kvaliteet, tulemuslikkus ja tõhusus ning parandamise vajadus.

Eelnimetatud viit komponenti kasutavad ettevõtted ka sisekontrollide tõhususe hindamiseks. Nende komponentide eesmärk on tagada kindlus, et juhtkonna poolt kontrolli jaoks seatud eesmärgid saavutatakse. Iga mainitud komponent sisaldab mitmeid kontrollimismeetodeid, mille eesmärk on tuvastada ja ära hoida vigu ja tegevusi, mis võivad ohustada järgmiste eesmärkide saavutamist: tehingute tõhusus ja tulemuslikkus, finantsaruannetes sisalduva teabe usaldusväärsus ning vastavus kehtivatele seadustele ja määrustele. (Rubino *et al.* 2017)

Tavaliselt on suurettevõtetes palgatud siseaudiitorid, kes vaatavad üle ettevõtte sisekontrollisüsteemi, et teha kindlaks, kas see töötab korralikult ja tõhusalt ning kas järgitakse kõiki ülaltoodud protseduure. Väikestes ettevõtetes viivad neid kontrolle läbi omanikud ja juhid. (Needles *et al.* 2005, 367)

„Sisekontroll on süsteem, mida ettevõtte rakendab finants- ja raamatupidamisteabe terviklikkuse tagamiseks ning jälgimiseks, et ettevõtte liigub oma kasumlikkuse ja tegevuseesmärkide edukaks täitmiseks.“ Ettevõtte riskijuhtimise tagamine on peamine põhjus, mille jaoks on kehtestatud sisekontrolli protseduurid. Isegi tõhusa sisekontrollisüsteemi olemasolu ei taga riskide täielikku kõrvaldamist, kuid sel juhul on neid siiski võimalik kontrollida. (*Siseauditi ja...*)

Sisekontroll mängib olulist rolli selles, kuidas juhtkond täidab oma juhtimiskohustusi. Juhtkond vastutab kontrolli teostamise vahendite eest, mis annavad piisava kindluse, et ettevõtte varade ja dokumentide üle on olemas täielik kontroll. Lisaks tagab see piisava kaitse varadele ja dokumentidele. (Eilifsen *et al.* 2010, 187)

Autori arvates, aitab tõhus sisekontrollisüsteem ettevõtte tegevust paremaks muuta. See annab kindlustunde finantsteabe usaldusväärse, ettevõtte ressurside tõhusa kasutamise osas ja tuvastab riskid juba algtasemel. Autori hinnangul on sisekontrollisüsteemi toimimiseks vaja organisatsioonil määratleda rollid riskijuhtimise protsessis ning tõhusas koostöös juhatajate, töötajate ja ettevõtte kõigi allüksuste vahel.

1.4. Siseauditi mõiste ja funktsioonid

Siseaudit on osa sisekontrollist. Siseauditi funktsioon on seotud ka ettevõtte eesmärkidega. Siseaudit toetab oma tegevusega organisatsiooni eesmärkide saavutamist. (*Siseaudit...* 2002, 22)

Auditeerimine on süstemaatiline protsess, mille käigus kontrollitakse ettevõtte finants- ja materiaalseid varasid. Audit on juhtimisvahend, mis aitab tuvastada puudusi ja valdkondi, kus tuleks teha parandusi. Auditid on ka sisemised juhtimisvahendid, nende eesmärgiks on teavitada organisatsiooni juhtkonda ja huvitatud osapooli tegevuste ja varade toimimisest vastavalt ootustele või seadustele. (Handa *et al.* 2019)

Serra 1960 viidatud Trubitsona 2019 magistritöös üks siseauditi mõiste olemus seisneb selles, et siseaudiitoritel oli kalduvus nimetada ennast tulemusaudiitoriteks. Põhjuseks oli „siseauditi tugev seos finantsauditiga ja soov rohkem tähelepanu pöörata organisatsiooni põhitegevusele,

mis võis viidata kasumi suurendamise võimalustele“. Selle tulemusena võisid nad hinnata protsesse, kuid eirata olulisi raamatupidamis- või finantsküsimusi. See ei sobinud ettevõtte juhtidele.

Siseaudiitorite instituut (IIA) määratleb siseauditit kui sõltumatut, objektiivset, kindlustandvat ja konsulteerivat tegevust, mis on suunatud organisatsiooni tegevuse täiustamiseks ja lisaväärtuse loomiseks (Brody, Lowe 2000). See aitab kaasa organisatsiooni eesmärkide saavutamisele läbi süstemaatilise ja organiseeritud lähenemise kaudu kontrollide tõhususe ja riskijuhtimise kultuuri hindamise ja parandamise (Aruste 2006, 17). Siseaudiitorite eesmärk on aidata organisatsiooni liikmetel tõhusalt oma kohustusi täita, esitades neile nende ettevõtete tegevuste analüüse, hinnanguid, soovitusi ja nõuandeid. Nende funktsioonide täitmisel võib siseaudiitoreid pidada organisatsiooni sisekontrolli osaks. (Whittington, Pany 2001, 776)

Audit jaguneb sise- ja välisauditiks. Peamised erinevused sise- ja välisauditi funktsioonide vahel on toodud allolevas tabelis 1.

Tabel 1. Sise- ja välisauditi erinevused

Kriteeriumid	Siseaudit	Välisaudit
Sagedus	Viiakse läbi pidevalt aastaringset	Viiakse läbi kord igal aastal
Ülesanne	Anda juhtkonnale tagasisidet sisekontrolli ja riskijuhtimise toimimise ning juhtimisprotsesside kohta	Anda sõltumatu arvamus finantsaruannete kohta
Positsioon organisatsiooni sees	Siseaudiitorid on osa organisatsioonist. Viivad läbi ettevõtte töötajad ehk siseauditi osakond või ostetakse teenust	Välisaudiitorid ei ole organisatsiooni osa. Viivad läbi organisatsioonivälised audiitorid ehk sõltumatud
Ulatus	Ettevõtte juhtkond määrab siseauditi plaani, mis kehtib kogu ettevõttele.	Vastav asutus, määrus või juhend määrab välisauditi ulatuse, millele vastavust hinnatakse
Iseseisvus	Peab olema auditeeritavast valdkonnast sõltumatu	Peab olema auditeeritavast organisatsioonist sõltumatu
Kasutajad	Omanikud, juhtkond, töötajad	Investorid, laenuandjad, kliendid
Nõue	Ei ole kohustuslik	Auditeerimiskohustuslastele ettevõtetele on kohustuslik
Eesmärk	Orienteeritud parandamisele	Orienteeritud vastavusele

Allikas: Autori koostatud McCarty allikate 2021 põhjal

Audiitortevgevuse seaduse kohaselt on siseauditi objektiks kriteeriumide alusel korraldatud protsessid, nende juhtimine ja kontroll või mis on suunatud õigusaktidele vastavuse või mittevastavuse tuvastamisele. (AudS, § 71, 1)

Siseauditi eesmärk on abistada juhtkonda riskijuhtimise protsessis. Siseaudit hindab riskijuhtimise, kontrolli ja juhtimiskultuuri süsteeme ning aitab kaasa nende täiustamisele. Riskihindamise põhjal peaks siseaudit hindama riske maandavaid kontrollmeetodeid. Need tegevused peaksid hõlmama selliseid valdkondi nagu finants- ja tegevusteabe täielikkus ja usaldusväärsus, põhitegevuse tõhusus ja tulemuslikkus, varade kaitse ning seaduste ja määruste järgimine. (Aruste 2006, 14)

Siseaudit peaks aitama organisatsioonil säilitada tõhusaid kontrole, hinnates nende tulemuslikkust ning neid pidevalt täiustades. Kriteeriumid on vajalikud kontrollide hindamiseks, seega peaks siseaudiitor kindlaks tegema, kas juhtkond on kehtestanud piisavad kriteeriumid, et määrata, kas eesmärgid on saavutatud. Kui kriteeriumid on piisavad, peaks siseaudiitor neid oma hinnangutes kasutama. Kui kriteeriumid on ebapiisavad, peaks siseaudiitor koostöös juhtkonnaga need hindamise kriteeriumid välja töötama. (*Ibid.*)

Siseauditi eesmärk, õigused ja kohustused peavad olema määratletud kirjalikult. Olenevalt organisatsiooni ülesehitusest saab seda teha ettevõtte põhikirjana või ettevõtte siseauditi siseeeskirjana. (*Ibid.*, 13)

Sise-eeskirjad peaksid sisaldama palju punkte ja osa neist, näiteks organisatsiooni kirjeldust, nagu näiteks organisatsiooni kaasatud asutuste loetelu, nimekirja ametikohtadest, mida peetakse organisatsiooni tippjuhtkonda kuuluvaks. Väga olulised on ka siseauditi üksuse eesmärk, õigused, kohustused ja vastutus. Samuti siseauditi funktsiooni poolt organisatsioonil ja organisatsioonivälisetele osapooltele tehtava kindlustunde ja konsultatsioonitöö ning tegevusalade kirjeldus. Sise-eeskiri peaks sisaldama nõudeid siseauditi osakonna poolt tehtud töö dokumenteerimisele, dokumentatsiooni säilitamisele ning dokumentidele juurdepääsule. Sise-eeskiri peaks sisaldama ka seda, kellel on volitused pääseda ligi töö tegemiseks olulistele andmetele, personalile ja materiaalsetele varadele. (VV § 3, 3)

Siseauditi ülesandeid on mitmeid, näiteks riskide analüüs, mis võivad mõjutada ettevõtte tegevust ja selle sisekontrollisüsteemi, samuti ettevõtte eesmärkide saavutamiseks kasutatavate

juhtimis- ja kontrollimeetmete määramine. Väga oluline on hinnata nende meetmete tõhusust, tulemuslikkust ja asjakohast ning avaldada arvamust nende meetmete usaldusväärsuse ja vajalikkuse kohta. Siseauditi ülesanneteks on juhtkonna teavitamine oma leidudest ja järeldustest ning vajadusel soovitude tegemine olukorra parandamiseks, juhtimis- ja kontrollimeetmete parandamiseks või uute kasutuselevõtuks. Eeltoodud ülesannete tulemuseks on suurendada ettevõtte juhtkonna kindlustunnet selles, et rakendatud juhtimis- ja kontrollimeetmed, mis on suunatud ettevõtte püstitatud eesmärkide saavutamisele ja lisandväärtuse andmisele, on piisavad. (*Siseaudit...* 2002, 16)

Siseaudit võib hõlmata kõiki ettevõtte süsteeme, protsesse, toiminguid, funktsioone ja tegevusi. Objekti valik põhineb sisekontrolli ja/või juhtimisvajaduste hindamisel. (*Ibid.*)

Siseauditi ülesannete hulka kuulub organisatsiooni riskijuhtimise hindamise koordineerimine, siseauditi strateegia- ja aastaplaani koostamine, ettepanekute tegemine tegevuse parandamiseks ja tõhustamiseks. Samuti ka tõhusa finants- ja majandustegevuse korraldamine, tõsiste rikkumiste ennetamine, kahjude vähendamine. Lisaks kuulub siseauditi ülesannete hulka ka tegevuse seadustele vastavuse tagamine ja dokumentides sisalduva teabe õigsuse kontrollimine. (*Siseaudit...* Grant Thornton; Auditikontroll... 2021)

Lähtudes siseauditi funktsioonidest, siseaudiitori kohustuste hulka peab kuuluma ettevõtte riskide jälgimine ja hindamine ning tema vastutuseks on anda ettevõtte juhtkonnale objektiivset ja sõltumatut teavet.

1.5. Siseauditi roll ettevõttes ja selle juhtimissüsteemis

Rahvusvahelised siseauditi standardid nõuavad organisatsiooni siseauditi tegevuse sõltumatust ja siseaudiitoritelt objektiivsust oma töö tegemisel. Sõltumatus peaks võimaldama siseaudiitoritel teha oma tööd vabalt ja objektiivselt ning teha erapooletuid otsuseid. (*Siseaudit...* 2002, 61)

Organisatsioonil on põhitegevus ja eesmärk, mille tagamiseks kasutatakse rahalisi, inim- ja materiaalseid ressursse. Eesmärkide saavutamine toimub protsesside kaudu, mis teatud järjekorras peaksid andma soovitud tulemuse. Organisatsiooni juhtkond koordineerib, suunab

protsesse, reageerib ootamatutele organisatsioonisisestele sündmustele ja sekkub tegevustesse, kui sellel on negatiivne mõju väljastpoolt, tehes juhtimisotsuseid. Igapäevaste juhtimisotsuste tegemine tähendab alluvatelt saadud info ja erinevate organisatsiooni tegevust puudutavate aruannete põhjal asjakohaste otsuste tegemist edasiseks tegevuseks. Need otsused tuleb teha selleks, et organisatsioon saaks edukalt oma eesmärgi saavutada. Organisatsiooni lühi- või pikemaajaliste eesmärkide kavandamisel on vaja teada nii organisatsiooni tugevaid kui ka nõrku külgi. Et olla kindel eesmärkide saavutamises, tuleb eesmärkide seadmisel arvestada võimalike riskide ja nende maandamiste võimalustega. Riskijuhtimist peetakse juhtimise kõige olulisemaks ülesandeks ja üheks siseauditi funktsiooniks. Risk on potentsiaalne oht, et sündmus, tegevus või tegevusetus võib kaasa tuua vara ja/või maine kaotuse süsteemi mis tahes osas ning seada ohtu eesmärkide saavutamise. (*Ibid.*, 64) Siseaudit selgitab välja võimalikud riskid, võimalused nende ennetamiseks ning vajadusel nõustab siseauditi läbiviija juhtkonda ning aitab ennetada tõsisemaid rikkumisi ettevõtte tegevuses.

Scherer 2020 on välja toonud kuus siseauditi eelist, mida kirjeldatakse allpool:

1. Tugev sisekontroll. Sisekontrolli esimene ülesanne on hinnata ettevõtte kontrollikeskkonda. Siseaudit hindab sisekontrolli, mis hõlmavad tegevusi, süsteeme ja protsesse, tagamaks, et need on hästi korraldatud ja rakendatud ning toimivad ootuspäraselt.
2. Tõhusus. Siseaudit tuvastab äritavade, protseduuride ja juhtimisprotsesside kattuvuse ning annab soovitusi aja ja raha säästmiseks.
3. Turvalisus. Siseaudit kontrollib näiteks küberturvakeskkonda, loendades kõik digiseadmed ja veendudes, et need on korralikult turvatud. Samuti otsib haavatavusi digitaalsüsteemides ja võrkudes ning annavad nõu, kuidas küberturvalisuse valdkonnas lünki täita.
4. Terviklikkus. Eksimine on inimlik. Siseaudit analüüsib ja kontrollib finantsaruandeid ning kontrollib nende täpsust ja terviklikkust.
5. Vähendatud risk. Siseaudit võtab arvesse kõiki ettevõttes tuvastatud riske ja analüüsib, kas riskide maandamine toimib nii nagu peaks. Auditaruannetes näidetakse, mida on vaja probleemi lahendamiseks teha.
6. Täiustatud vastavus. Siseaudit kontrollib seadusi ja määrusi, mida ettevõtte peab järgima, ning määrab kindlaks, kas on neid järgitud. Audiitorid soovitavad alati, kuidas probleeme lahendada.

Siseaudit peaks aitama organisatsioonil riskivaldkondade tuvastamisel ja hindamisel ning riskijuhtimise ja kontrollisüsteemide täiustamisel. (*Siseaudit...* 2002, 64)

Käesoleva töö autor jääb seisukohale, et raamatupidamine on iga ettevõtte lahutamatu osa, mis mängib olulist rolli ettevõtte edukas toimimises ja arengus. Samuti on see pidev protsess ettevõtte tegevuse ja finantsseisundi jälgimiseks. Üheks oluliseks ülesandeks on anda juhtkonnale vajalik ja tõene informatsiooni juhtimisotsuste tegemiseks. Samal ajal on siseauditil oluline roll ka ettevõtete efektiivse toimimise jaoks. Siseaudit annab juhtkonnale kindlustunde, et kogu informatsioon finantsaruannetes on korrektselt vormistatud, usaldusväärne ja vastab seadustele. See usaldus tagab ettevõtte tuleviku ning hoiab kontrolli all kõik võimalikud vead ja nendega seotud võimalikud riskid.

2. RAAMATUPIDAMISE JA SISEAUDITI ROLLI UURING

2.1. Uuringu metoodika

Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit, selle jaoks viidi läbi veebiküsitlus. Küsitlus oli suunatud raamatupidaja assistentidele, raamatupidajatele, vanemraamatupidajatele, pearaamatupidajatele, finantsjuhtidele ning juhatajatele. Küsitluse eesmärgiks oli selgitada välja raamatupidamise ja siseauditi tähtsus ning roll Eesti ettevõtetes. Autor koostas küsimustiku *Google Docs*'i kaudu ja postitas selle *Facebook*'i sotsiaalvõrgustikku gruppi, mille nimi on Raamatupidamine, majandusarvestus ja maksundus. Küsimustik oli postitatud lisaks ka raamatupidamis- ja maksuinfoportaali www.rmp.ee ning www.finance.ee foorumitesse ja lisaks juhiti tähelepanu eraettevõtetele ja isiklikult saadeti 200 isikule e-kiri.

Valik tehti *Google Docs*'i kasuks, sest see on kõige levinum variant küsimustiku koostamiseks ja on kergesti arusaadav. Samuti kogutakse seal andmed automaatselt üheks tervikuks, kuid autor otsustas täpse analüüsi jaoks iga ankeedi eraldi läbi vaadata ja koostada oma graafikud, sõltumata tulemuste põhjal tehtud automaatsetest järeldustest. Samal ajal tehti küsimustiku levitamiseks valik sotsiaalvõrgustike ja veebifoorumite kasuks, kuna sotsiaalvõrgustik on väga laialdaselt kasutusel ja veebifoorumid on kõigile kiiresti kättesaadavad. E-kirjad saadeti raamatupidajatele ja juhtidele, kelle kontaktandmed olid avalikult kättesaadavad ettevõtete kodulehel.

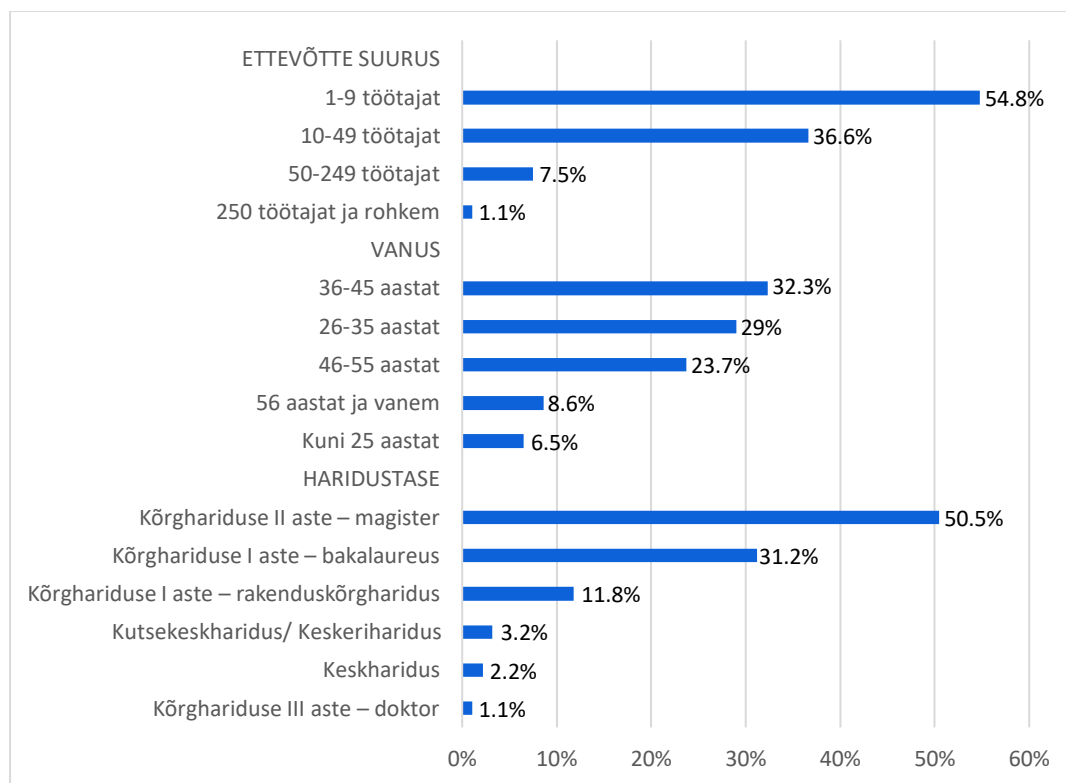
Koostatud küsimustik oli anonüümne ja koosnes kokku 32 küsimusest, kuid nende arv varieerus olenevalt vastustest väiksemaks. Küsimustiku täitmine võtab aega umbes 10 minutit ja koosneb kolmest plokkist. Esimene plokk sisaldas vastaja üldandmeid, nagu ettevõtte suurus, vastaja vanus, haridustase, ametikoht, erialane töökogemus, kas ettevõtte on auditeerimiskohustuslane ja kas on loodud sisekontrollisüsteem. Teine plokk oli

raamatupidamise korraldusest: raamatupidamise roll ettevõttes ja selle tegevuste tähtsus. Kolmas plokk oli siseauditist: siseauditi roll, sise-eeskiri, ülesanded ja sisekontrolli meetmed.

Küsitlus viidi läbi ajavahemikul 05.11.2021 – 30.11.2021. Küsitlusperioodi lõpuks laekus 93 vastust. Pärast andmete saamist alustas autor nende analüüsimist. Selleks kasutati tarkvara *Microsoft Excel*. Küsimustik on välja toodud lisa 1.

2.2. Valimi kirjeldus

Uuringus osales 93 inimest. Nendest olid 66 raamatupidajat, 4 finantsjuhti ning 23 juhatajat (vt lisa 2). Ettevõtete suurust, kus küsimustikule vastanud inimesed töötavad, on näha joonisel 1.

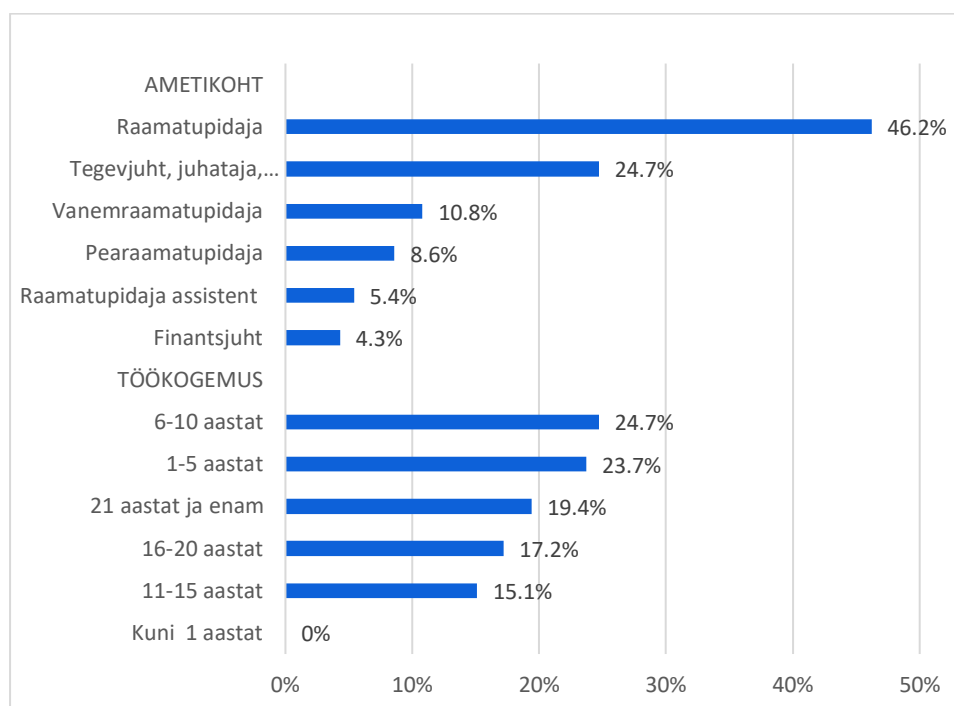

Joonis 1. Vastajate jagunemine ettevõtete suuruse, vanuse ja haridustaseme järgi
Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

Enamik vastanutest töötab mikroettevõtetes 1-9 töötajaga (51 inimest ehk 54,8%), 34 inimest ehk 36,6% töötab väikeettevõtetes 10-49 töötajaga. Vanuse järgi oli kõige rohkem vastajaid

vanusekategorias 36-45 aastat (30 inimest) ja 27 inimest vanusekategorias 26-35 aastat. Kõige vähem vastajaid (6 inimest) on alla 25-aastased, mis näitab piisavalt suurt vastajate isiklikku ja töökogemust. Lisaks sellele oli kõige rohkem vastajaid kõrghariduse teise astme ehk magistrikraadiga – 47 inimest ja kõrghariduse esimese astme ehk bakalaureusekraadiga – 29 inimest.

Kõigist küsitletutest töötab raamatupidaja ametikohal 43 inimest (46,2%), juhtival kohal 23 inimest (24,7%), mis on näha joonisel 2. Töökogemuse järgi, 23 inimesel on see vahemikus 6-10 aastat ja 22 inimesel vahemikus 1-5 aastat. Samas on 18 vastajal kogemus 21 aastat ja enam, kuid alla 1-aastase töökogemusega vastajaid ei ole. See näitab, et vastused on üsna objektiivsed, sest vastajad olid nii peaaegu minimaalse töökogemusega kui ka väga suure töökogemusega.

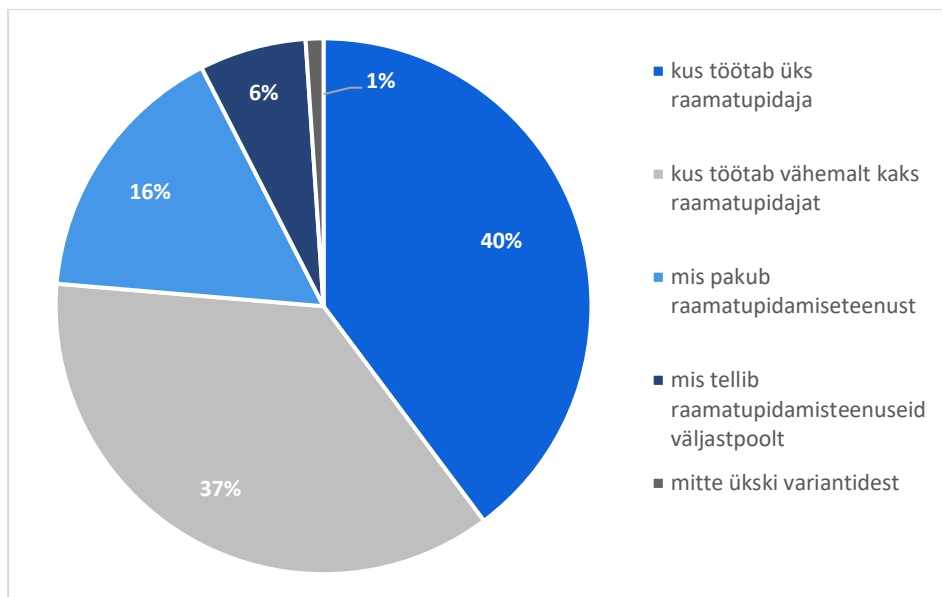
Joonis 2. Vastajate jagunemine ametikoha ja töökogemuse järgi
Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

Edasi uuriti, kui palju 23-st vastanud juhust on kunagi raamatupidajana töötanud. Tulemuseks on 5 positiivset ja 18 negatiivset vastust (vt lisa 2). Samal ajal uuriti kui paljudel 93-st vastajast on majandusarvestusalane haridus (vt lisa 2). Tulemus on 76 positiivset ja 17 negatiivset vastust. Uurides eraldi iga negatiivse vastusega ankeeti, jõudis autor järeldusele, et 15 vastajat

on juhtival ametikohal ning kahel raamatupidajal ja ühel pearaamatupidajal puudub majandusarvestusalane haridus, kuid nende ankeedid näitavad töökogemust 6-10 aastat ja rohkem, mis näitab, et kogemusel on erialases tegevuses oluline roll.

Uurides eraldi küsimuse, kui suur osa küsitatud ettevõtetest kasutab kvalifitseeritud raamatupidajat, vastuseid võttis autor arvesse uuringus osalenud raamatupidaja assistendid, raamatupidajad, vanemraamatupidajad ja pearaamatupidajad, kel on erialane kutseharidus või kõrgharidus (I aste, II aste ja III aste). Tulemused on esitatud lisa 2 ja need on järgmised: 5st raamatupidaja assistendist on 2 bakalaureusekraadiga (40%), 2 rakenduskõrgharidusega (40%) ja 1 kutsekeskharidusega (20%). 43st raamatupidajast on 20 magistrikraadiga (47%), 14 bakalaureusekraadiga (33%), 6 rakenduskõrgharidusega (14%) ja 1 kutsekeskharidusega (2%). 10st vanemraamatupidajast on 9 magistrikraadiga (90%). 8st pearaamatupidajast on 4 magistrikraadiga (50%). Kui arvestada koguarvu, siis 66st raamatupidajast on majandusala kõrgharidusega 61 raamatupidajat ja kahel raamatupidajal on erialane kutseharidus ehk 95,5%.

Jooniselt 3 on näha, et enamik vastanutest töötab ettevõttes, kus töötab üks raamatupidaja (40% ehk 37 inimest), 37% ehk 34 inimest töötab ettevõttes, kus töötab kaks või enam raamatupidajat. 1% ehk 1 inimene valis viimase variandi „mitte ükski variantidest“ – pärast seda talle esitati küsimusi, kes raamatupidamisega tegeleb ja kas antud töötajal on vastav raamatupidamisharidus või läbitud kursused. Vastuseks oli, et tegevjuht ise tegeleb raamatupidamisega, kuna ettevõttes töötab 1-9 inimest. Tegevjuhil puudub vastav raamatupidamisharidus ning samuti pole läbitud kursusi, tal on IT haridus. (vt lisa 2)

Joonis 3. Vastajate jagunemine lähtudes raamatupidamise korraldusest ettevõttes
Allikas: Autori koostatud lisa 2 alusel

Üldiselt võib saadud vastuseid analüüsid järeldada, et enamik vastanutest töötab mikroettevõtetes, inimeste vanus on 36-45 aastat. Neil on kõrghariduse teine aste ehk magistrikraad. Enamik vastajaid töötab raamatupidajatena, on töökogemusega 6-10 aastat ja nende ettevõttes töötab üks raamatupidaja.

2.3. Uuringu tulemused

2.3.1. Raamatupidamine

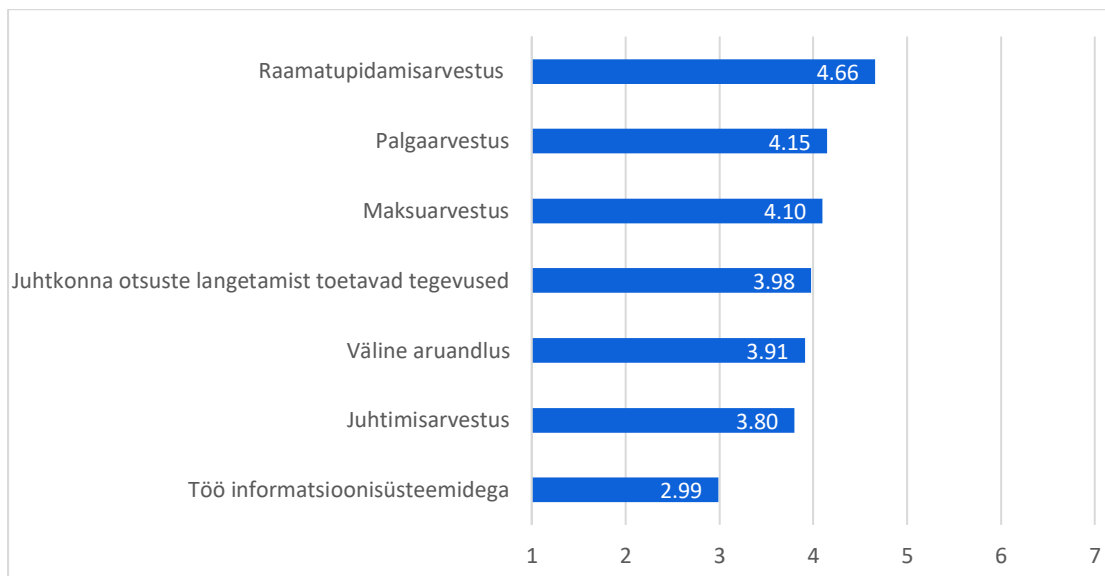
Käesolevas töös püütakse välja selgitada, kui võrd oluline on raamatupidamine ja milline on selle roll ettevõttes. Lisaks püütakse hinnata raamatupidamise tegevusi tähtsuse järjekorras ja saada arvamus raamatupidamise kohta.

Alustades raamatupidamise tähtsusest olid vastused peaaegu üksmeelsed (vt lisa 3). 97% ehk 90 inimest vastas, et raamatupidamine on nende jaoks väga oluline. Samas vastas kolm inimest, et raamatupidamine on nende jaoks oluline. Selline tulemus on ootuspärane, sest arvatakse, et raamatupidamine on ettevõtte töö oluline ja lahutamatu osa.

Mis puutub raamatupidamise rolli ettevõttes (vt lisa 3), siis 57 inimese (61%) arvates raamatupidamine vastutab korrektse raamatupidamisarvestuse eest, samas kui 33 inimese

(36%) arvates raamatupidamine toetab ettevõtte juhte finantsotsuste langetamisel. Kuigi tema põhiroll on andmete kogumine. Kolm inimest ehk 3% valisid variandi „Muu“ ja jätsid oma kommentaarid, mis on esitatud lisa 3. Nende põhjal võib järeldada, et mõlema variandi poolt oli korraga kaks inimest: „Eeskätt raamatupidamine vastutab korrektse raamatupidamisarvestuse eest, aga aitab juhti finantsotsuste langetamisel.“ Üks inimene avaldas arvamust, et kõik on palju keerulisem kui eeltoodud kahe vastusevariandi puhul: „Päris elus pole kõik nii lihtne nagu üleval kaks vastust. Raamatupidamine üksi ei saa vastutada, küll aga raamatupidaja peab olema piisavalt agar, et asjadesse süveneda ning tahta asjadest aru saada, st et küsida klientidelt/ülemuselt, et miks üks või teine tehing on tehtud, mis, kus, kellega, milleks jne.“

Üks raamatupidamise küsimustest oli raamatupidamise tegevuste järjestamine tähtsuse järjekorras. Autor kodeeris saadud vastused (vt lisa 3). Vastused on seitsme palli skaalal, ühest seitsmeni, kus seitsmega tähistati kõige olulisema vastuse variandi ning ühega – kõige vähem olulisema. Joonisel 4 on näha tulemused aritmeetiliste keskmistena.

Joonis 4. Raamatupidamise tegevuste keskmised väärtused

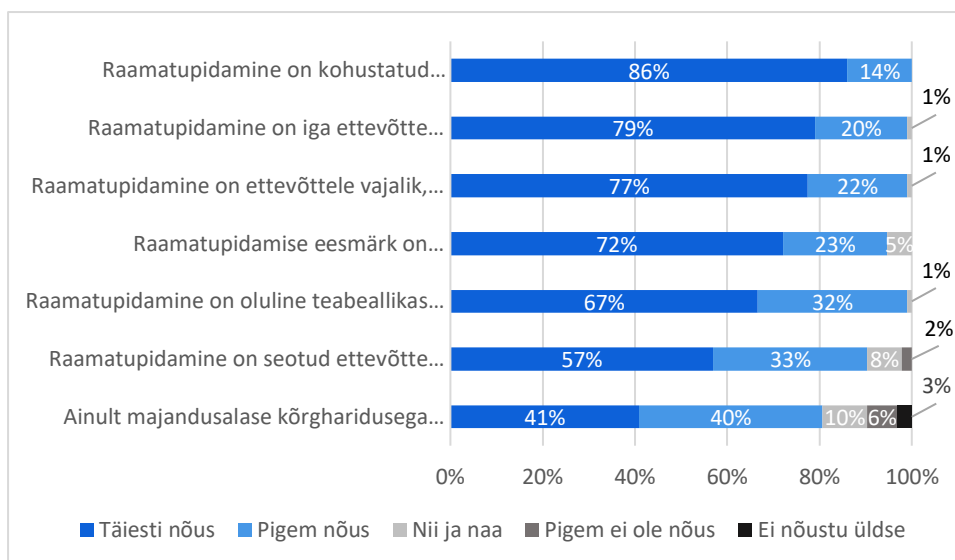
Allikas: Autori koostatud lisa 3 alusel

Skaalal, kus maksimum on seitse, hindasid vastajad kõige tähtsamaks raamatupidamisarvestus (keskmisega 4,66), mis sisaldab alg- ja koondokumentide koostamist ja töötlemist, käibe- ja põhivara arvestus ja nii edasi. Teise koha sai ülesanne – palgaarvestus, keskmisega 4,15. Sellest tulemusest ei jää palju maha ka maksuarvestus (4,10). Sellele järgnes juhtkonna otsuste

langetamist toetavad tegevused ehk strateegiliste otsuste analüüsimine, juhtide nõustamine, keskmisega 3,98. Viidendaks jäi väline aruandlus (3,91), mis sisaldab, näiteks, majandusaasta aruande, maksudeklaratsioonide ja statistikaaruannete koostamist. Kuuendal kohal on juhtimisarvestus (3,80), näiteks eelarvestamine, kuluarvestus, rahakäibe juhtimine. Vähemtähtsaim ülesanne ehk seitsmes koht sai töö informatsioonisüsteemidega keskmisega 2,99.

Ülaltoodud andmetest on näha, et kõige tähtsamaks pidasid vastajad raamatupidamisarvestuse korrektset läbiviimist ettevõtte korrektseks juhtimiseks. Olulisuse poolest järgmiseks osutus palgaarvestus. Seejärel tuleb maksuarvestus, mille eesmärk on usaldusväärse teave esitamine ettevõtte tegevuse ja tulemuste kohta edasiste juhtimisotsuste tegemiseks.

Küsimustikule vastajatel paluti hinnata, kuivõrd nad nõustuvad väidetega raamatupidamise kohta. Nõustumise määrad on näidatud joonisel 5.

Joonis 5. Uuringus osalenute arvamuste osatähtsus raamatupidamise väidetega
Allikas: Autori koostatud lisa 3 alusel

Esimene väide ehk raamatupidamine on kohustatud kajastama ettevõtte finantstehinguid, jälgima ettevõtte maksude ja võlgade õigeaegset tasumist, millega nõustuti enim (80 inimest ehk 86%) ja ülejäänud vastajad (13 inimest ehk 14%) pigem nõustusid. Vastajad jagunesid peaaegu võrdselt kahe väite vahel: Raamatupidamine on iga ettevõtte tegevuse lahutamatu osa ja raamatupidamine on ettevõttele vajalik, et hinnata ettevõtte finantsseisundit ja leida kasumi

suurendamise võimalusi. Täiesti oli väidetega nõus 73 ja 72 inimest vastavalt. Pigem oli nõus 19 ja 20 inimest vastavalt ning mõlema väite puhul oli üks vastaja neutraalse suhtumisega. Huvitav on, et väide, et ainult majandusalase kõrgharidusega inimene peab tegelema raamatupidamisega sai kõige rohkem lahkavamusi. Täiesti nõus ja pigem nõus on 38 inimest ja 37 inimest vastavalt, neutraalselt suhtub üheksa inimest, pigem ei ole nõus kuus inimest ja täiesti ei ole nõus kolm inimest. Võttes eraldi arvesse inimeste ankeete, kes ei nõustu täielikult või pigem ei nõustu, jõudis töö autor järeldusele, et enamik vastanutest on juhid, kes ilmselt hoolivad vähem majandusalasest haridusest kui erialasest töökogemusest ja tegelikest teadmistest. Järgmine väide, mille suhtes on eelmisest väitest vähem lahkavamusi, on väide, et raamatupidamine on seotud ettevõtte arengu ja eesmärkide saavutamise. Täiesti nõus on 53 inimest, pigem nõus 31 inimest, neutraalselt suhtub seitse inimest ja pigem ei ole nõus kaks inimest. Töö autori hinnangul oleks selline vastuste suhe võinud kujuneda vastajate töökogemuste tõttu ehk selle väitega, kui tugineda teooriale, olid paljud nõus, sest ettevõtte areng ja püstitatud eesmärkide saavutamine on iga ettevõtte jaoks olulised aspektid, kuid praktikas ei seostu nende saavutustega alati raamatupidamine või ei ole raamatupidamine aidanud seadud eesmärke saavutada.

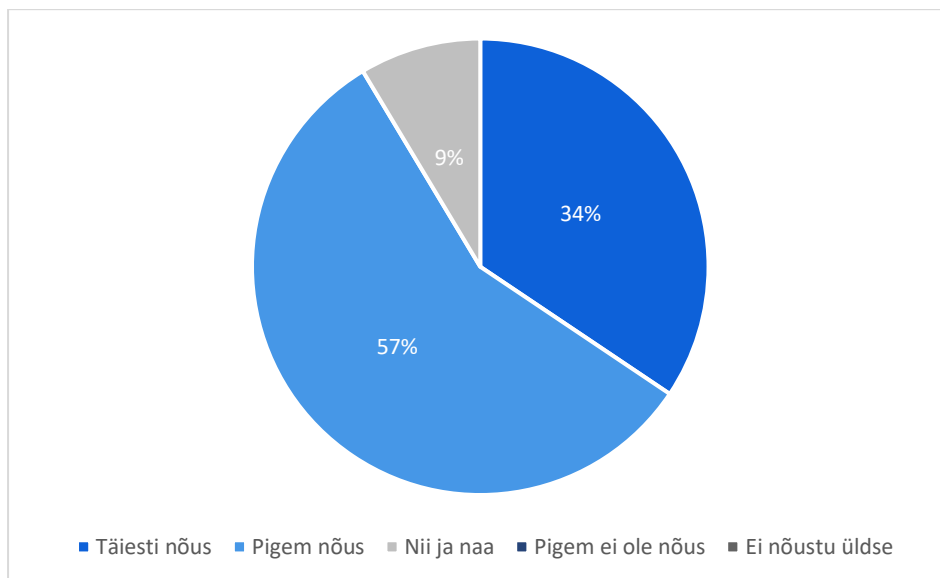
Kokkuvõttes on vastajate jaoks oluline, et raamatupidamine toimiks vastavalt seadustele. Samuti on olulised korrektselt kajastatud finantstehingud ja korrektsed raamatupidamisaruanded ning nende näitajad, et ettevõttel ei tekiks võlgu ja maksude ebakorrektselt tasumist vale aruandluse tõttu ning raamatupidamine toimiks vastavalt seadusele. Ja ka selleks, et juhtkond saaks hinnata finantsseisundit ja teha õigeid otsuseid ettevõtte ja selle kasumi parandamiseks, mistõttu on raamatupidamine iga äri lahutamatu osa.

2.3.2. Sisekontroll

Esmalt oli oluline uurida, kas küsimustikule vastanud töötajate ettevõtted on auditeerimiskohustuslased. Saadud andmed näitavad (vt lisa 4), et 37 vastajat ehk 40% vastajatest töötab auditeerimiskohustuslasest ettevõtetes, 56 vastajat ehk 60% vastajatest töötab ettevõttes, mis ei ole auditeerimiskohustuslased. Töö autor võib eeldada, et need töötajad, kes auditiga kokku puutuvad, on sellest teadlikumad, teavad selle rolli ja eesmärke ning suure tõenäosusega on nende ettevõttes loodud ka sisekontrollisüsteem ning nad viivad läbi ka siseauditit, et saada rohkem kindlustunnet oma ettevõtte tegevuse ja tuleviku kohta.

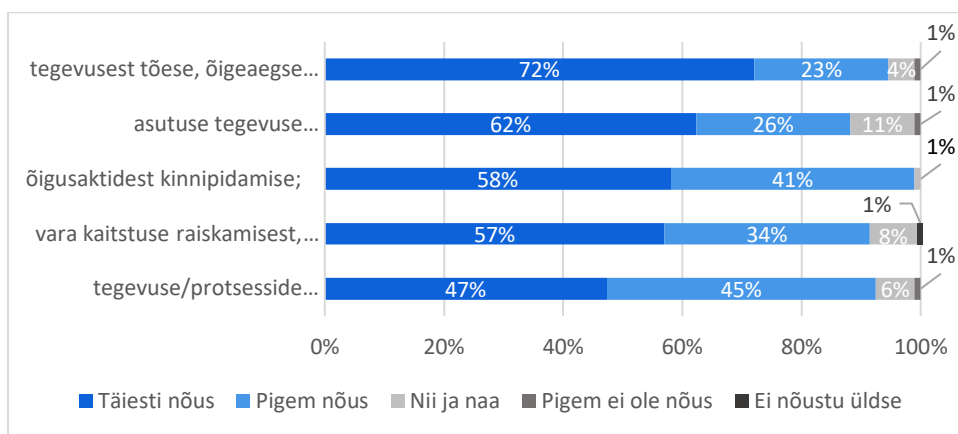
Uurides küsimust sisekontrollisüsteemi olemasolust ettevõtetes, jagunes positiivselt ja negatiivselt vastanute arv peaaegu võrdselt (vt lisa 4). Kõige enam ehk 47 vastajal (51%) puudub ettevõttes sisekontrollisüsteem ja 46 vastaja (49%) ettevõttes on loodud sisekontrollisüsteem.

Joonisel 6 on toodud tulemused, kuidas vastajad nõustuvad väitega, et sisekontroll on süsteem, mida ettevõtte rakendab finants- ja raamatupidamisteabe terviklikkuse tagamiseks ning selleks, et ettevõtte saaks paremini täita oma kasumlikkuse ja tegevuseesmärkide edukat täitmist. Üle poole vastajatest ehk 53 inimest ehk 57%, et pigem nõustuvad väitega. Täielikult nõustub 32 inimest ehk 34% ja 8 inimest ehk 9% valis neutraalse vastuse.

Joonis 6. Uuringus osalenute arvamuste osatähtsus sisekontrolli väite kohta
Allikas: Autori koostatud lisa 4 alusel

Viimane küsimus sisekontrollisüsteemi kohta, mida ka ankeedis uuriti, on see, kuidas vastajad nõustuvad väitega, et sisekontrollisüsteem on asutuses rakendatav seaduslikkusele ja otstarbekusele suunatud terviklik abinõude kogum, mis võimaldab tagada õigusaktidest kinnipidamise; vara kaitstuse raiskamisest, mittesihipärasest kasutamisest, ebakompetentsest juhtimisest ja muust sarnasest tingitud kahju eest; tegevuse/protsesside toimivuse ja efektiivsuse, eesmärkide saavutamise; asutuse tegevuse otstarbekuse asutuse ülesannete täitmisel; tegevusest tõese, õigeaegse ja usaldusväärse informatsiooni kogumise, säilitamise ja avaldamise. Saadud andmed on näidatud joonisel 7.

Joonis 7. Uuringus osalenute arvamuste osatähtsus sisekontrollisüsteemi tagamise kohta
Allikas: Autori koostatud lisa 4 alusel

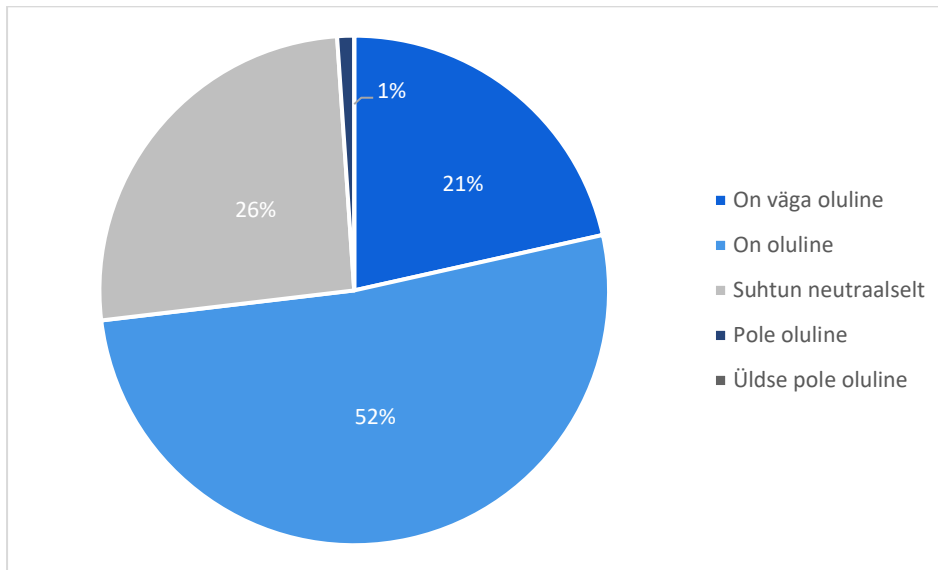
Enamus (67 inimest ehk 72%) nõustub täielikult, et sisekontrollisüsteem on terviklik abinõude kogum, mis võimaldab tagada tegevusest tõese, õigeaegse ja usaldusväärse informatsiooni kogumise, säilitamise ja avaldamise. Ainus väide, millega keegi ei nõustunud (üks inimene või 1%) on see, et sisekontrollisüsteem võimaldab tagada vara kaitstuse raiskamisest, mittesihipärasest kasutamisest, ebakompetentsest juhtimisest ja muust sarnasest tingitud kahju eest. Väide, et sisekontrollisüsteem võimaldab tagada õigusaktidest kinnipidamise tekitab kõige vähem lahkarmususi. See tähendab täiesti nõus 54 inimest ehk 58%, pigem nõus 38 inimest ehk 41% ning neutraalse poole valis vaid üks inimene ehk 1%.

Autori hinnangul on kaks kõige olulisemat väidet sisekontrollisüsteemi kohta, et see on abinõude kogum, mis võimaldab tagada ettevõtte tegevusest õigeaegse ja usaldusväärse informatsiooni kogumise ja avaldamise ning et sisekontrollisüsteem võimaldab tagada õigusaktidest kinnipidamise. Kaks kõige olulisemat punkti vastajate jaoks on seaduste järgimine kogu ettevõtte dokumentatsioonis (ja mitte ainult) ning meetodid tegevuste kohta õigeaegse ja usaldusväärse teabe kogumiseks.

2.3.3. Siseaudit

Käesolevas töös püütakse välja selgitada, kuivõrd oluline on siseaudit ja milline on selle roll ettevõttes. Lisaks, hinnati siseauditi ülesandeid tähtsuse järjekorras ja saada aramus siseauditi kohta.

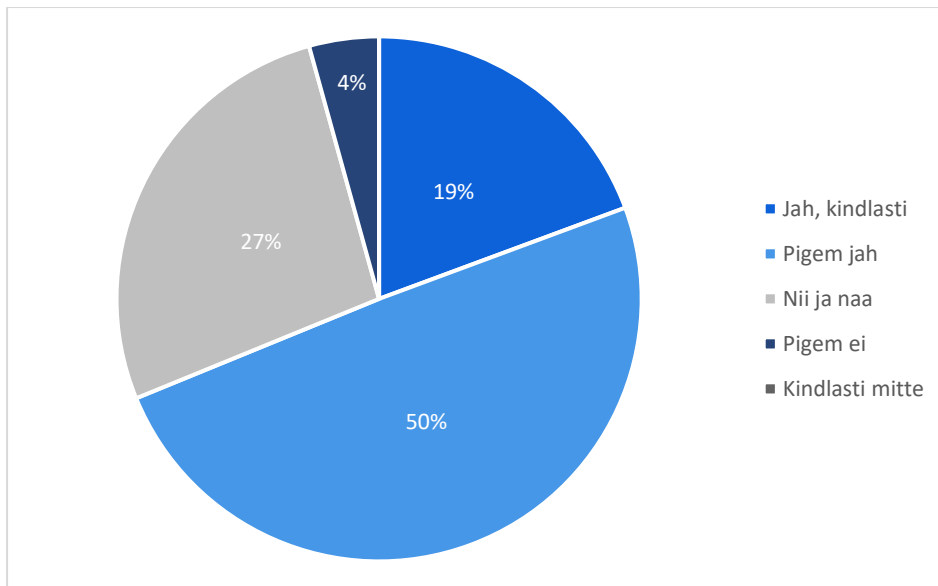
Siseauditi olulisust uurides ei olnud vastajate arvamus enam nii ühemõtteline (vt joonis 8). Suurem osa inimestest – täpsemalt 48, peab seda oluliseks. 24 inimest suhtub neutraalselt ja 20 inimest arvab, et siseaudit on väga oluline. Üks inimene märkis, et ei pea siseauditit oluliseks. Töö autori hinnangul võis selline protsent tuleneda sellest, et paljud ei tee siseauditit, sest see ei ole kohustuslik väikestele eraettevõtetele. Tõenäoliselt mõnedel vastanutest, kes märkisid, et nad suhtuvad neutraalselt, puudub siseauditi kogemus ja neil puudub kindel seisukoht.

Joonis 8. Siseauditi olulisus
Allikas: Autori koostatud lisa 5 alusel

Mis puutub siseauditi rolli ettevõttes, mille tulemused on toodud välja lisa 5, siis 68 inimest ehk 73% arvab, et siseaudit on sõltumatu, objektiivne, kindlust ja nõuandev tegevus, mis on suunatud ettevõtte väärtuse loomisele ja tegevuse täiustamisele. 24 inimese arvates on siseauditiil on tugev seos finantsauditiga ja soov rohkem tähelepanu pöörata organisatsiooni põhitegevusele, ehk kasumi suurendamise võimalustele. Üks inimene valis vastuseks „Muu“ ja avaldas arvamust siseauditi rolli kohta ettevõttes järgnevalt: „Siseaudit eesmärk on kindlaks teha, et järgitaks ettemääratud protsesse ning leida vead ja nõrgad kohad aruandluses/ protsessides/ juhtimises“.

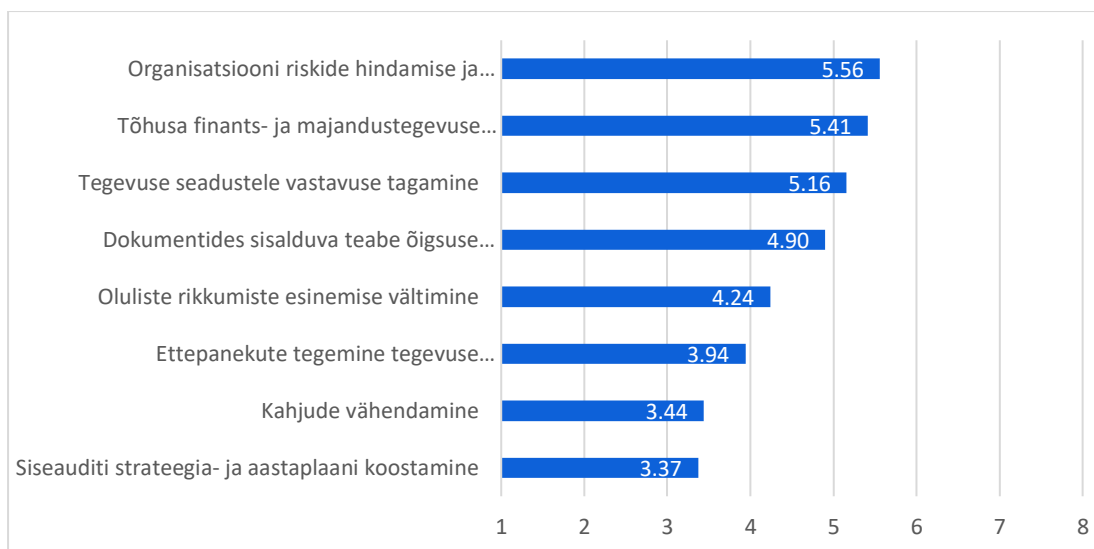
Järgmine küsimus oli siseauditi sise-eeskirja vajaduse kohta, kus joonisel 9 on näha, et 64 vastajat ehk ligikaudu kaks kolmandikku uuringus osalenutest arvas, et siseauditi eeskiri on vajalik või pigem vajalik.

Joonis 9. Siseauditi sise-eeskirja vajadus

Allikas: Autori koostatud lisa 5 alusel

Samuti palus autor uuringus vastajatel järjestada siseauditi ülesanded tähtsuse järjekorras (vt joonis 10). Autor kodeeris vastused aritmeetiliste keskmiste leidmiseks. Number 1 tähistab varianti „Kõige vähem tähtsam“ ning number 8 varianti „Kõige tähtsam“. Joonisel 10 on näha keskmised tulemused. Suurim keskmine väärtus (5,56) ehk kõige olulisem siseauditi ülesanne on organisatsiooni riskide hindamise ja haldamise koordineerimine. Väikese erinevusega sellest ja keskmisega 5,41 oli vastanute arvates siseauditi ülesandeks tõhusa finants- ja majandusetegevuse korraldamine. Peaaegu sama erinevusega olid tähtsuselt järgmised ülesanded tegevuse seadustele vastavuse tagamine (5,16) ja dokumentides sisalduva teabe õigsuse kontrollimine (4,90). On märkimisväärne, et järgmised ülesanded olid järjestatud just selles kahanemise järjekorras: oluliste rikkumiste esinemise vältimine, ettepanekute tegemine tegevuse parendamiseks ja tõhustamiseks, kahjude vähendamine ja kõige madalam keskmine väärtus (3,37) ehk kõige vähem olulisem siseauditi ülesanne on siseauditi strateegia- ja aastaplaani koostamine. Need ülesanded mõjutavad ettevõtte tulevikku ja on seotud tulevikuplaanidega. See näitab, et vastajate jaoks on oluline, et ettevõtte toimiks antud ajahetkel, strateegiad ja tulevikuplaanid on loomulikult olulised, kuid palju vähemal määral.

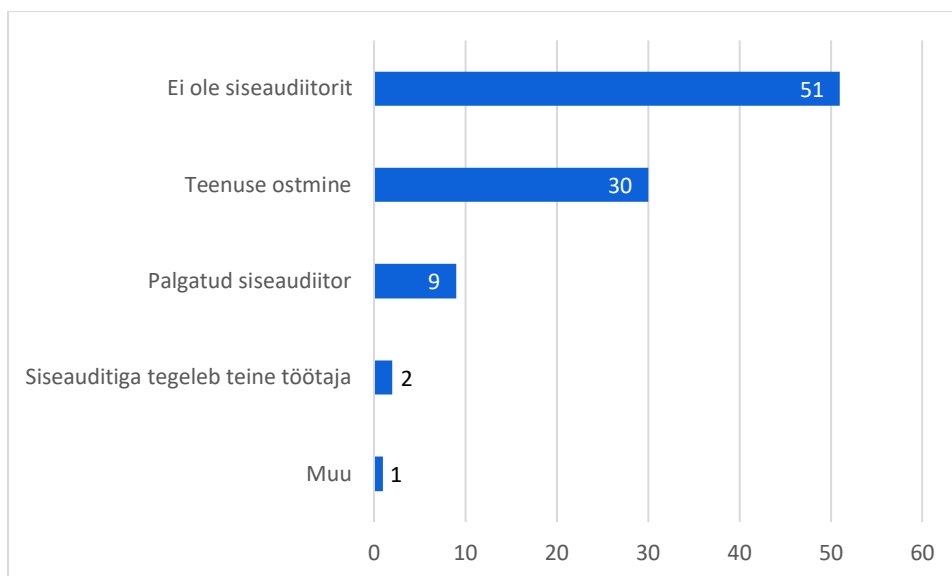

Joonis 10. Siseauditi ülesannete keskmised väärtused

Allikas: Autori koostatud lisa 5 alusel

Siseauditi esimese kolme olulisema ülesande põhjal võib järeldada, et vastajad on huvitatud ettevõtte tänasest tulemuslikust toimimisest ja ettevõtte riskid oleksid kontrolli all ning kõik vastaks seadusele.

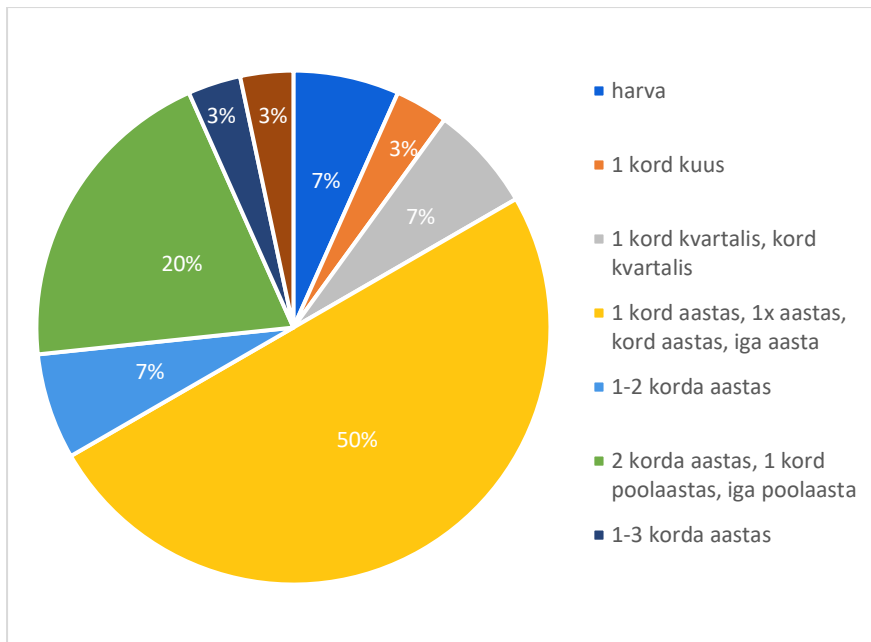
Joonisel 11 on esitatud uuringu tulemused siseauditi korraldusest Eesti ettevõtetes. Siseaudiitor puudub ja siseauditi teenust ei osteta sisse 51 küsimustikule vastaja ettevõttes. Teenust ostab sisse 30 vastajat ja 9 vastajal on oma palgatud siseaudiitor. Kaks inimest valisid variandi, et siseauditiga tegeleb teine töötaja, järgmises küsimuses selgitati, et ettevõtte juht ise tegeleb siseauditi ehk kontrolliga. Sellise auditi põhjal on raske usaldusväärset järeldust teha, sest tõenäoliselt ei ole juhid selle teenuse korrektseks rakendamiseks vastavaid kursusi läbinud. Aga kui arvestada varianti, et nad teevad kontrolli ainult oma ettevõttes, siis nad tahavad lihtsalt saada kindlustunnet, et tehtud ja käimasolevad tehingud vastavad seadusele ning et ettevõttes ei toimu pettust. Üks inimene valis variandi „Muu“, märkides kommentaaris, et neil on ettevõttes väga hea raamatupidamise sise-eeskiri. Autori hinnangul võib see kommentaar näidata ettevõtte raamatupidamise sise-eeskirja olulisust. Kvaliteetse sise-eeskirja tõttu ei vaja mõned ettevõtted täiendavalt siseauditi korraldamist. Selle vastuse võib liigitada vastuste hulka, mille korral puudub siseaudiitor, see tähendab 51 vastuse asemel on 52 vastust, kellel siseaudiitorit ei ole ja teenuseid ei osteta.

Joonis 11. Siseaudiitori olemasolu ettevõttes või teenuste ostmine

Allikas: Autori koostatud lisa 6 alusel

Et andmeid paremini analüüsida, palus autor oma küsimustikus märkida, kui tihti 30 siseauditi teenust sisse ostvat ettevõtet kasutavad siseaudiitori teenust. Analüüsi käigus summeeris autor samaväärsed vastused ja esitas tulemused joonisel 12 koos vastajate antud kõigi vastusevariantidega. Kõige rohkem ehk 50% (15 inimest) kasutavad siseaudiitori teenust üks kord aastas. 6 inimest ehk 20% kasutavad teenust kaks korda aastas. 7% ehk 2 inimest kasutab teenust harva, teine 7% ehk 2 inimest kasutab teenust kord kvartalis ja viimane 7% ehk 2 inimest kasutab teenust kord-kaks aastas. Ülejäänud kolm inimest kirjutasid kolm erinevat varianti: kord kuus, kord-kolm korda aastas ja kaks-kolm korda aastas, vastavalt vajadusele kasutatakse siseaudiitori teenust.

Joonis 12. Siseaudiitori teenuse kasutamise sagedus
Allikas: Autori koostatud lisa 6 alusel

Vastus küsimusele siseaudiitori ja ostetud teenuste kohta jagas vastajad kahte kategooriasse. Nende jaoks, kellel ettevõttes siseaudit puudub, on küsimustik lõppenud, sest autor on saanud teada kogu vajaliku teabe ja arvamused paljudes aspektides. Neil, kes oma ettevõttes siseauditit läbi viivad või kellel on oma siseaudiitor, esitati küsimustikus kolm täiendavat küsimust, et saada teada auditi tegelik mõju tööprotsessile, milliseid rakendamise meetmeid nende ettevõtte kasutab ja saada arvamus mõningate siseauditi väidete kohta. Kuna siseaudiitori olemasolu kohta nendes ettevõtetes oli eitavalt vastajaid oli 52, siis järgmisele kolmele küsimusele vastas 41 inimest.

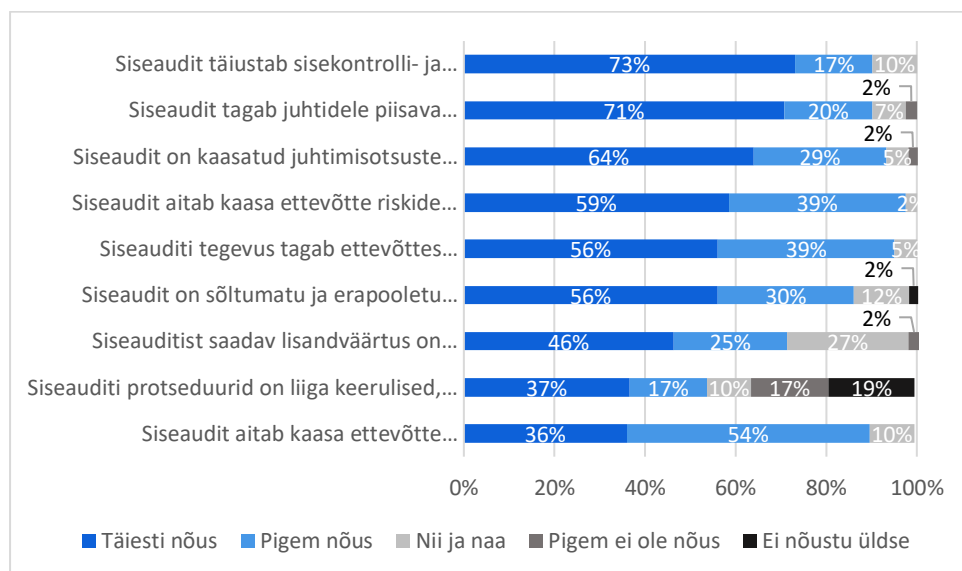
Asudes uurima küsimust siseauditi mõjust tööprotsessile (vt lisa 6), ei vastanud keegi, et siseaudit on pigem koormav ja lisab kohustusi juurde. Enamik vastanutest (24 inimest ehk 59%) pooldas varianti, et siseaudit lihtsustab ja pakub tuge. 17 vastajat ehk 41% märkis, et siseaudit otseselt ei mõjuta tööprotsesse. Eraldi analüüsis autor nende vastajate ankeete, kes märkisid, et siseaudit otseselt ei mõjuta tööprotsesse ja märkas, et 17 vastajast 11 märkisid, et ostavad teenuse sisse ja teevad seda kord aastas. Autori arvamusel, ühelt poolt siseauditi harv kasutamine ei võimalda teha selle mõju kohta kindlaid järeldusi, teisel poolt, et siseaudit ei mõjuta otseselt tähendab ettevõtete jaoks ka positiivset tulemust. Mõlemal juhul annab

siseaudit ettevõttele kindlustunde ja meelerahu, et ettevõttes oli auditeeritaval perioodil kõik korras. Sellegipoolest on tulemused üldiselt positiivsed.

Autor oletas, et siseauditi suurema positiivse mõju saavutamiseks tööprotsessile tuleks teenust tellida sagedamini kui kord aastas.

Eelviimases küsimuses küsiti, milliseid siseauditi meetmeid ettevõtte kontrollimisel kasutab. Tabelis, mis on lisa 6, on ära toodud kõik vastajate vastusevariandid. Selle tabeli järelduse tegemisel pani teadmata põhjustel 13 inimest 41st vastusereale kriipsu, see tähendab, et neil on see vastus tühi ja tegelikud vastajad on 28. Kõiki vastuseid analüüsid jõudis autor järeldusele, et küsimustikule vastajad kontrollivad kõigi või ainult oluliste dokumentide teabe õigsust. Kontrollitakse üle ka kulud ning toimunud tehingud. Koostatakse aruandeid ja kontrollitakse neis sisalduva teabe usaldusväärsust ja vastavust seadusele. Esitati ka küsimustike ehk kontroll-küsimustike läbiviimise variant.

Küsimustiku viimase küsimusena küsiti vastajatelt arvamust väidete kohta, mille tulemused on toodud joonisel 13.

Joonis 13. Uuringus osalenute arvamuste osatähtsus siseauditi väite kohta
Allikas: Autori koostatud lisa 6 alusel

Kaks väidet, millega on kõige rohkem inimesi täiesti nõus (30 inimest ehk 73% ja 29 inimest ehk 71% vastavalt) on siseaudit täiustab sisekontrolli- ja raamatupidamissüsteeme ning

siseaudit tagab juhtidele piisava kindlustunde, et vahendeid kasutatakse efektiivselt, ennetades pettusi ja kuritarvitamist. Nende väidete puhul on ka ligikaudu sama palju inimesi, kes on pigem nõus, ja neid, kes suhtuvad neutraalselt (7 ja 4 inimest ning 8 ja 3 inimest vastavalt). Kuid on üks inimene, kes pigem ei nõustu väitega, et siseaudit tagab juhtidele piisava kindlustunde, et vahendeid kasutatakse efektiivselt, ennetades pettusi ja kuritarvitamist. See võib viidata sellele, et inimesed on pärast siseauditi läbiviimist kokku puutunud pettuse või kuritarvitamisega. Kaks järgmist väidet, kus oli kõige vähem lahkavamat arvamust on siseaudit aitab kaasa ettevõtte riskide maandamisele ning siseauditi tegevus tagab ettevõttes toimingute õiguspärasuse ja tegevuse tulemuslikkuse ja seaduslikkuse. Täiesti nõus on 24 inimest ja 23 inimest vastavalt, pigem nõus on 16 ja 16 inimest ning neutraalselt suhtub üks inimene ja kaks inimest vastavalt. Siseauditist saadav lisandväärtus on suurem kui selle funktsiooniga kaasnevad kulud – kõige rohkem inimesi on selle väite suhtes neutraalsed – 11 inimest ehk 27%. Täiesti nõus on 19 inimest ehk 46%, pigem nõus 10 inimest ehk 25%. Üks inimene avaldas arvamust, et pigem ei nõustu selle väitega. Väide, et siseauditi protseduurid on liiga keerulised, et neid ettevõttes rakendada, tekitas kõige rohkem lahkavamat arvamust. Täielikult nõus on 15 inimest ehk 37%. Pigem nõustub 7 inimest ehk 17% ja pigem ei nõustu 7 inimest ehk 17%. 8 inimest ehk 19% ei nõustu selle väitega ja 4 inimest ehk 10% on selle väite suhtes neutraalsed. Selline arvamuste jagunemine on tõesti võimalik selle tõttu, et kellelgi on oma ettevõttes siseauditi korraldamine liiga keeruline ja ta keeldub sellest teenusest, samas võib see teistel ka palju aega võtta, kuid tulemus on seda kulu väärt.

Siseaudit aitab üles ehitada riskijuhtimissüsteemi, õigeaegselt tuvastada puudused ettevõtte töös ning tõhusamaks muuta kogu ettevõtte tegevust. Siseauditi eesmärgid võivad varieeruda, kuid see keskendub alati ühele asjale – rahalise kahju tekkimise tõenäosuse vähendamisele.

Kõige põhjal ja arvestades viimast küsimust koos ettepanekuga midagi lisada (vt lisa 6), jäi kommentaar „usalda, aga kontrolli“.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Praktilise osa eesmärk oli küsimustiku kaudu ettevõtluse ja raamatupidamisega seotud spetsialistidelt teada saada nende arvamust ja suhtumist raamatupidamisesse ja siseauditisse ettevõtetes.

Uuringus osales 93 inimest. Neist 66 olid raamatupidajad, kellest 5 raamatupidajate assistendid, 43 raamatupidajat, 10 vanemraamatupidajat, 8 pearaamatupidajat. Ülejäänud 4 on finantsjuhid ning 23 olid kas tegevjuhid, juhatajad, juhatuse esimehed, juhatuse liikmed või juhtkonna liikmed. Enamik vastanutest, 51 inimest, töötab mikroettevõtetes ja omab 6-10-aastast töökogemust. Nende vanus on peamiselt 36-45 aastat ja ligi pooltel vastajatest (47) on kõrgharidus – magistrikraad. Täpsemalt kvalifitseeritud raamatupidajate kohta, siis 66st raamatupidajast on majandusosalase kõrgharidusega 61 raamatupidajat ja kahel raamatupidajal on erialane kutseharidus ehk kokku 95,5%.

Saadud uuringu tulemused kinnitavad, et raamatupidamisel on ettevõtte tegevuses väga oluline roll (97% vastanutest). Autor on kindel raamatupidamise väga tugevas olulisuses. Vaatamata sellele näitasid andmed, et kolm inimest (3% vastanutest) peavad raamatupidamist ettevõtte oluliseks osaks. Olukord siseauditi tähtsuse tulemustega on erinev. Ligi veerand peab siseaudit väga oluliseks, veidi üle poole vastanutest peab siseauditit oluliseks (52% ehk 48 inimest) ja ligi teine veerand on neutraalsed. Mis puudutab siseauditi sise-eeskirja vajadust, siis 50% vastanutest ehk 46 inimest leiab, et siseauditi sise-eeskiri on pigem vajalik. 25 inimest suhtub neutraalselt, 18 inimeste jaoks siseauditi eeskiri on väga vajalik ja 4 inimest arvab, et sise-eeskiri pigem ei ole vajalik.

Uuringu tulemusest selgus, et 61% vastanutest peab raamatupidamise rolliks seda, et see vastutab korrektse raamatupidamisarvestuse eest. Samas kui 73% vastanutest valis siseauditi rolliks selle, et see on sõltumatu, objektiivne, kindlust ja nõuandev tegevus, mis on suunatud ettevõtte väärtuse loomisele ja tegevuse täiustamisele. Lisaks soovis autor teada saada, kuidas järjestavad vastajad raamatupidamise tegevusi ja siseauditi ülesandeid tähtsuse järjekorras. Saadud andmete põhjal sai autor teada, et raamatupidamistegevustest kolm olulisemat ülesannet on raamatupidamisarvestus, palgaarvestus ja maksuarvestus. Siseauditi osas on selle kolm olulist ülesannet organisatsiooni riskide hindamise ja haldamise koordineerimine, tõhusa finants- ja majandusetegevuse korraldamine ja tegevuse seadustele vastavuse tagamine. Vastustest võib järeldada, et vastajatele on oluline, et nende ettevõtte raamatupidamine oleks korrektselt läbi viidud, järgiks seadusi ja maksed tehtaks õigeaegselt ning siseauditi poolt oleks ettevõtte riskide tuvastamine ja kõrvaldamine ja samuti oleks kõik tegevused vastavalt seadustele. Samuti on oluline omada võimalust vajadusel kohandada sisekontrollisüsteemi ettevõtte edukaks pikaajaliseks tegevuseks.

Viimasena tahtis autor saada teada siseauditi mõju tööprotsessile nende vastanute seas, kellel on ettevõttes oma siseaudiitor või kes ostavad teenust. Autori tehtud küsitlus näitas, et 93 vastajast üheksal on oma siseaudiitor, 30 ostavad teenust ja kaks vastasid, et nad tegelevad ise oma ettevõttes siseauditiga, kuna nemad on ettevõtte juhid. Siseauditi teenuste kasutamise sageduse uurimisel olid tulemused sellised, et 50% 30st ostab teenust kord aastas, 20% kaks korda aastas, 7% kord kvartalis ja ainult 3% kord kuus. Siseauditi mõju osas arvab 41st oma ettevõttes siseauditit kasutavast 24, et siseaudit lihtsustab ja pakub tuge. Samas kui 17 vastajat arvab, et siseaudit otseselt ei mõjuta ettevõtte tegevust.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et kvalifitseeritud raamatupidajad on tööturul eriti nõutud, sest nad oskavad mitte ainult näiteks töödelda esmaseid dokumente, koostada aruandeid ning makseid ja makse teha, vaid olla ka ettevõtte juhi abilised nõustamisel, et aidata langetada õigeid otsuseid selles, mis puudutab ettevõtte tegevust. Siseauditi juurutamine ettevõttes annab tagatise ettevõtte tegevuse ja selle efektiivsuse eesmärkide saavutamiseks. Siseauditi sagedane kasutamine avaldab äriprotsessile positiivsemat mõju. Raamatupidamise ja siseauditi koostoime aitab organisatsioonil saavutada oma eesmärged, võttes riskide hindamisel ja juhtimisel süsteemse ja korraliku lähenemisviisi ning sisekontrolli täiustamise.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada raamatupidamise ja siseauditi roll Eesti ettevõtete juhtimissüsteemis. Muu hulgas tuua välja raamatupidamise ja siseauditi olulised ülesanded ning vastajate arvamused raamatupidamise ja siseauditi kohta. Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks püstitas töö autor järgnevad uurimisküsimused:

1. Kui suur osa küsitletutest kasutab kvalifitseeritud raamatupidajaid?
2. Kui oluliseks peavad küsitletud ettevõtted raamatupidamist ja siseauditi rakendamist ettevõtte juhtimissüsteemis?
3. Milline on raamatupidamise ja siseauditi roll Eesti ettevõtetes?
4. Milliseid sisekontrolli rakendamise meetmeid on küsitletud ettevõtted kasutanud?

Uuringu tulemuste analüüs näitas, et 66st küsitatud raamatupidajast on majandusarvestuse alase kõrgharidusega 61 raamatupidajat ja kahel raamatupidajal on erialane kutseharidus ehk 95,5% kasutab kvalifitseeritud raamatupidajat. Kõige rohkem vastajaid on kõrghariduse teise astme – magistrikraadiga – 47 inimest, mis on 50,5% 93st vastanutest.

Kui vastajatelt küsiti raamatupidamise olulisuse ning tema rolli kohta Eesti ettevõtetes, siis selgus, et:

- 97% vastanutest peab raamatupidamist ettevõtte väga oluliseks osaks, 3% peab raamatupidamist aga oluliseks osaks.
- Põhiroll on andmete kogumine, aga 61% vastanute arvates raamatupidamine vastutab korrektse raamatupidamisarvestuse eest, samas kui 36% vastanute arvates raamatupidamine toetab ettevõtte juhte finantsotsuste langetamisel.

Siseauditi olulisuse ning selle rolli kohta Eesti ettevõtetes selgus, et:

- 21% vastanutest peab siseauditi ettevõtte väga oluliseks osaks, 52% vastanutest peab siseauditi oluliseks osaks ja 26% on neutraalsed.

- 73% vastanute arvates siseaudit on sõltumatu, objektiivne, kindlust ja nõuandev tegevus, mis on suunatud ettevõtte väärtuse loomisele ja tegevuse täiustamisele, kui 26% vastanute arvates on siseauditil tugev seos finantsauditiga ja soov rohkem tähelepanu pöörata organisatsiooni põhitegevusele, mis võis viidata kasumi suurendamise võimalustele.

Uuringus osalenud rakendasid näiteks järgmiseid sisekontrolli meetmeid:

- kõigi või ainult oluliste dokumentide teabe õigsuse kontroll;
- kulude ning toimunud tehingute kontroll;
- aruannete ja neis sisalduva teabe usaldusväärsuse ja seadusele vastavuse kontroll;
- küsimustikud ehk kontroll-küsimustikud.

Küsitlusest selgus lisaks, et peamised raamatupidamise tegevused on raamatupidamisarvestus, palgaarvestus ja maksuarvestus. Siseauditi peamised ülesanded on organisatsiooni riskide hindamise ja haldamise koordineerimine, tõhusa finants- ja majandustegevuse korraldamine ning tegevuse seadustele vastavuse tagamine.

Uuriti vastajate arvamust raamatupidamise mõnede väidete kohta, tulemused näitasid, et:

- Raamatupidamine on iga ettevõtte tegevuse lahutamatu osa.
- Raamatupidamine on ettevõttele vajalik, et hinnata ettevõtte finantsseisundit ja leida kasumi suurendamise võimalusi.
- Raamatupidamine on kohustatud kajastama ettevõtte finantstehinguid, jälgima ettevõtte maksude ja võlgade õigeaegset tasumist.

Kui puudutada vastajate arvamust siseauditi mõnede väidete kohta, siis tulemused näitasid, et:

- Siseaudit täiustab sisekontrolli- ja raamatupidamissüsteeme ja tagab juhtidele piisava kindlustunde, et vahendeid kasutatakse efektiivselt, ennetades pettusi ja kuritarvitamist.
- Siseaudit aitab kaasa ettevõtte riskide maandamisele.
- Siseauditi tegevus tagab ettevõttes toimingute õiguspärasuse ja tegevuse tulemuslikkuse ja seaduslikkuse.

Lisaks uuriti sisekontrollisüsteemi olemasolu ettevõtetes ja arvamus sisekontrolli väite kohta. 51% vastajatel puudub ettevõttes sisekontrollisüsteem ja 49% vastajate ettevõtetes on loodud sisekontrollisüsteem. 57% ja 34% vastajatest pigem nõustuvad või täiesti nõustuvad väitega, et sisekontroll on süsteem, mida ettevõtte rakendab finants- ja raamatupidamisteabe terviklikkuse tagamiseks ning et ettevõtte liigub oma kasumlikkuse ja tegevuseesmärkide edukaks täitmiseks.

Autori hinnangul on nii raamatupidamisel kui ka siseauditil ettevõtte tõhusas toimimises väga oluline roll ning nende koosmõju aitab eesmärke kiiresti ja tõhusalt saavutada. Selle uurimisvaldkonna võimalik edasiarendus oleks vastajate arvu suurendamine, et teha laiemaid uuringuid ja sellest tulenevalt ka põhjalikumaid järeldusi.

SUMMARY

THE ROLE OF ACCOUNTING AND INTERNAL AUDIT IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF ESTONIAN COMPANIES

Valeria Sazonova

The aim of the bachelor's thesis is to find out the role of accounting and internal audit in the management system of Estonian companies, and among other things, to highlight the important tasks of accounting and internal audit and the respondents' opinions on accounting and internal audit. To achieve this goal, the author created the following research questions:

1. How many respondents use a qualified accountant?
2. How importantly do the surveyed companies consider the implementation of accounting and internal audit in the company's management system?
3. What is the role of accounting and internal audit in Estonian companies?
4. What measures have the surveyed companies used to implement internal control?

The research strategy of the thesis was as a quantitative research method, and a comparative analysis has mainly been used in the practical part of the work. An online survey was used as the data collection method, where the object of research are accountants, financial managers, CEOs and members of the management board of Estonian companies. A total of 93 responses were received.

The analysis of the results of the survey showed that out of 66 surveyed accountants, there are 61 accountants with higher education in economics and two accountants with a professional education, meaning that 95,5% use qualified accountants. The highest number of respondents is 47 people with a second degree in higher education, which is 50,5% of the 93 respondents.

When respondents were asked about the importance of accounting and its role in Estonian companies, it turned out that:

- 97% of respondents consider accounting to be a very important part of the company, while 3% consider accounting to be an important part.
- The main role is data collection, but 61% of respondents think that accounting is responsible for correct accounting, while 36% of respondents think that accounting supports the company's managers in making financial decisions.

Regarding the importance of internal audit and its role in Estonian companies, it became clear that:

- 21% of respondents consider internal audit to be a very important part of the company, 52% of respondents consider internal audit to be an important part and 26% are neutral.
- 73% of respondents think that internal audit is an independent, objective, reassuring and advisory activity aimed at creating value and improving the company's operations, while 26% of respondents think that internal audit has a strong connection with financial audit and a desire to pay more attention to the core business of the organization, which may have pointed to opportunities to increase profits.

Respondents implemented the following internal control measures:

- verification of the accuracy of information on all or only important documents;
- control of costs and transactions;
- checking the reliability and compliance of the reports and the information contained in them with the law regulations;
- questionnaires or checklists.

The survey also revealed that the main accounting activities are accounting, payroll and tax accounting. The main tasks of internal audit are to coordinate the organization's risk assessment and management, to organize efficient financial and economic activities, and to ensure compliance with the law.

Respondents' views on some accounting statements were surveyed, and the results showed that:

- Accounting is an integral part of every business.

- Accounting is necessary for the company to assess the company's financial position and find ways to increase profits.
- Accounting is required to reflect the company's financial transactions, monitor the timely payment of the company's taxes and debts.

Regarding the respondents' opinion on some of the statements of the internal audit, the results showed that:

- Internal audit improves internal control and accounting systems and provides managers with reasonable assurance that funds are used efficiently to prevent fraud and abuse.
- Internal audit contributes to managing the company's risks.
- Internal audit activities ensure the legality of the company's operations and the effectiveness and legality of its operations.

In addition, the existence of an internal control system in the companies and an opinion on the internal control statement were examined. 51% of the respondents do not have an internal control system in the company and 49% of the respondents have an internal control system in place. 57% and 34% of respondents tend to agree or strongly agree with the statement that internal control is the system that the company implements to ensure the integrity of financial and accounting information and that the company is moving towards successfully meeting its profitability and operational objectives.

According to the author, both accounting and internal audit play a very important role in the efficient operation of the company, and their combined efforts helps to achieve the goals quickly and efficiently. A possible further development in this research domain would include increasing the number of respondents in order to carry out wider research and, consequently, drawing in-depth conclusions.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Allikvee, A. (2008). *Raamatupidamise sise-eeskirjade koostamine*. Tallinn: Pandekt.

Amadi, C., Ejiogu, A. (Eds.) (2021). *Financial and Managerial Aspects in Human Resource Management: A Practical Guide*. Bingley: Emerald Publishing Limited.

Aruste, V. (2006). *Siseaudit ja revisjon*. Harjumaa: Hansa Äriteenuste OÜ.

Auditikontroll: mida otsida ja kust saaki oodata. Audit - mis see on ja millised on selle liigid, millal selle järele vajadus tekib ja kuidas auditit läbi viiakse Kuidas ettevõttes iseseisvalt siseauditit läbi viia. (2021) Kättesaadav: <https://otzivikursy.ru/et/news/auditorskaya-proverka-na-chto-obratit-vnimanie-i-gde-zhdet/>, 20.10.2021.

Barton, A. (1999). Public and Private Sector Accounting - The Non-identical Twins. *Australian Accounting Review*, 9 (2), 22-31. Kättesaadav: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1835-2561.1999.tb00105.x>, 02.12.2021.

Brody, R. G., Lowe, J. (2000). The New Role of the Internal Auditor: Implications for Internal Auditor Objectivity. *International Journal of Auditing*, 4 (2), 169-176. Kättesaadav: <https://doi.org/10.1111/1099-1123.00311>, 06.12.2021.

Eilifsen, A., Messier, W. F., Glover, S. M., Prawitt, D. W. (2010). *Auditing & assurance services* (2nd ed.). London: McGraw-Hill Education.

Francis, S., Imiete, B. U. (2018). Internal control system as a mechanism for effective fund management of universities in Bayelsa State, Nigeria. *Global Journal of Social Sciences*, 17, 77-91. Kättesaadav: <https://dx.doi.org/10.4314/gjss.v17i1.8>, 03.12.2021.

Javed, R. (2021). Users of accounting information. Kättesaadav: <https://www.accountingformanagement.org/users-of-accounting-information/>, 06.12.2021.

Handa, P., Pagani, J., Bedford, D. (2019). *Knowledge Assets and Knowledge Audits*. Bingley: Emerald Publishing Limited.

- Islam, R., Sharif, A. (2017). Accounting as a Language of Business: A study for conceptual understanding. *International Journal of Scientific Research and Management*, 5, 7404-7410.
- Le, N.T.B., Vu, L.T.P., Nguyen, T.V. (2020). The use of internal control systems and codes of conduct as anti-corruption practices: evidence from Vietnamese firms. *Baltic Journal of Management*, 16 (2), 173-189. Kättesaadav: <https://doi.org/10.1108/BJM-09-2020-0338>, 03.12.2021.
- McCarty, B. (2021). Internal Audit vs External Audit: What You Need To Know. Kättesaadav: <https://linfordco.com/blog/internal-vs-external-audits-explained/>, 15.10.2021
- McLaney, E., Atrill, P. (2010). *Accounting: an introduction* (5th ed.). Harlow: Financial Times Prentice Hall.
- McLaney, E., Atrill, P. (2014). *Accounting and finance: an introduction* (7th ed.). Harlow: Pearson.
- Needles, B. E., Powers, M., Crosson, S.V. (2005). *Principles of accounting* (9th ed.). New York: Houghton Mifflin.
- Needles, B. E., Powers, M., Crosson, S.V. (2011). *Financial and Managerial Accounting* (9th ed.). Mason: South-Western Cengage Learning.
- Ottoson, E. (2015). *Raamatupidaja roll Eesti ettevõttes*. (Magistritöö) TalTechi majandusteaduskond, Tallinn.
- Pizzey, A. (2001). *Accounting and finance: a firm foundation* (5th ed.). New York: Continuum.
- Audiitortevuse seadus. RT I, 13.05.2021, 2, § 71.
- Raamatupidamise seadus. RT I, 27.12.2016, 3, § 4, § 11.
- Täidesaatva riigivõimu asutuse siseauditeerimise üldeeskiri. RT I, 09.10.2012, 1, § 3.
- Vabariigi Valitsuse seadus. RT I, 11.06.2013, 7, § 92¹.
- Rubino, M., Vitolla, F., Garzoni, A. (2017). The impact of an IT governance framework on the internal control environment. *Records Management Journal*, 27 (1), 19-41. Kättesaadav: <https://doi.org/10.1108/RMJ-03-2016-0007>, 04.12.2021.

- Shahabuddin, A. M., Alam, A., Azad, M. M. (2011). Internal Controls in Management Information System. *International Journal of Computer Information Systems*, 2 (6), 58-61. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/321070569_Internal_Controls_in_Management_Information_System, 04.12.2021.
- Scherer, T. (2020). *6 Benefits of Internal Auditing*. Kättesaadav: <https://reciprocity.com/6-benefits-of-internal-auditing/>, 27.10.2021.
- Siseaudit*. Grant Thornton. Kättesaadav: <https://www.grantthornton.ee/teenused/riskjuhtimisteenused/siseaudit/>, 20.10.2021.
- Siseaudit arvestus- ja aruandlusprotsessis*. Eesti Siseaudiitorite Ühing. (2002). Tallinn: Raamatupidaja.ee.
- Siseauditi ja sisekontrolli erinevus*. Kättesaadav: <https://en.differencevs.com/6852737-difference-between-internal-audit-and-internal-control>, 01.11.2021.
- Trubitsona, A. (2019). *Siseaudiitorile vajalikud oskused ja teadmised ning nende omandamise võimalused Eesti ülikoolides*. (Magistritöö) TalTechi majandusteaduskond, Tallinn.
- Whittington, O. R., Pany, K. (2001). *Principles of auditing and other assurance services* (13th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Wiyarni, W. (2017). Traditional Market Accounting: Management or Financial Accounting?. *Asian Journal of Accounting Research*, 2 (1), 7-10. Kättesaadav: <https://doi.org/10.1108/AJAR-2017-02-01-B002>, 02.12.2021.

LISAD

Lisa 1. Raamatupidamise ja siseauditi rolli käsitleva uuringu ankeetküsitlus

Lugupeetud vastaja!

Küsimustik on koostatud Tallinna Tehnikaülikooli majandusarvestuse eriala bakalaureusetöö kirjutamise raames teemal "Raamatupidamise ja siseauditi roll Eesti ettevõtete juhtimissüsteemis" ning on suunatud raamatupidajatele, finantsjuhtidele, tegevjuhtidele, juhatuse liikmetele.

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja raamatupidamise ja siseauditi roll Eesti ettevõtete juhtimissüsteemis. Muu hulgas tuua välja eelistused raamatupidamise korraldamiseks ja siseauditi meetmete rakendamiseks.

Küsimustele vastamiseks kuluv aeg on orienteeruvalt 10 minutit. Küsimustik on anonüümne ning vastuseid kasutatakse vaid lõputöö raames.

Kõikidele tekkivatele küsimustele olen meeleldi valmis vastama oma isikliku e-posti teel: valeriasaz@mail.ru

Olen Teile tänulik abi ja panuse eest!

1. Kui palju töötajaid on Teie ettevõttes?

1-9

10-49

50-249

250 ja rohkem

2. Mis on Teie vanus?

Kuni 25 aastat

26–35 aastat

36–45 aastat

46–55 aastat

56 aastat ja vanem

Lisa 1 järg

3. Mis on Teie haridustase?

Keskharidus

Kutsekeskharidus/ Keskeriharidus

Kõrghariduse I aste – rakenduskõrgharidus

Kõrghariduse I aste – bakalaureus

Kõrghariduse II aste – magister

Kõrghariduse III aste – doktor

4. Mis on Teie ametikoht?

Raamatupidaja assistent (*liigub edasi küsimus nr 6 juurde*)

Raamatupidaja (*liigub edasi küsimus nr 6 juurde*)

Vanemraamatupidaja (*liigub edasi küsimus nr 6 juurde*)

Pearaamatupidaja (*liigub edasi küsimus nr 6 juurde*)

Finantsjuht (*liigub edasi küsimus nr 6 juurde*)

Tegevjuht, juhataja, juhatuse esimees, juhatuse liige, juhtkonna liige (üks nendest variantidest)

5. Kas Te olete varem töötanud raamatupidajana?

Jah

Ei

6. Kas Teie haridus on majandusarvestusalane?

Jah

Ei

7. Mis on Teie erialane töökogemus?

Kuni 1 aasta

1-5 aastat

6-10 aastat

11-15 aastat

16-20 aastat

21 aastat ja enam

8. Te töötate ettevõttes,

kus töötab üks raamatupidaja (*liigub edasi küsimus nr 13 juurde*)

kus töötab vähemalt kaks raamatupidajat (*liigub edasi küsimus nr 13 juurde*)

mis pakub raamatupidamise teenust (*liigub edasi küsimus nr 13 juurde*)

mis tellib raamatupidamisteenuseid väljastpoolt (*liigub edasi küsimus nr 13 juurde*)

mitte ükski variantidest

9. Kui eelmise küsimuse Teie vastusevariant oli “mitte ükski variantidest”, siis kes tegeleb Teie ettevõtte raamatupidamisega?

(*avatud vastus*)

10. Kas töötajal, kes tegeleb ettevõtte raamatupidamisega on vastav haridus?

Jah (*liigub edasi küsimus nr 13 juurde*)

Ei

Lisa 1 järg

11. Kas töötajal, kes tegeleb ettevõtte raamatupidamisega on läbitud vastavad kursused?

Jah

Ei (*liigub edasi küsimus nr 12 juurde*)

12. Mitu akadeemilist tundi olid raamatupidamiskursused? (*Kui Teil on läbitud mitu raamatupidamiskursust palun lahtrisse "Muu" täpsustada akadeemilisi tunde kokku*)

Vähem kui 40

40-60

61-79

80-120

Rohkem kui 120

Muu

13. Kui 10. küsimuse Teie vastusevariant oli "Ei", siis mis haridust Ta omab?

(*avatud vastus*)

14. Kas töötate ettevõttes, mis on auditeerimiskohustuslane?

Jah

Ei

15. Kas Teie ettevõttes on loodud sisekontrollisüsteem?

Jah

Ei

16. Palun märkige, kuivõrd nõustute järgmiste väidetega: (*Täiesti nõus, Pigem nõus, Nii ja naa, Pigem ei ole nõus, Ei nõustu üldse, Ei oska öelda*)

Sisekontrollisüsteem on asutuses rakendatav seaduslikkusele ja otstarbekusele suunatud terviklik abinõude kogum, mis võimaldab tagada:

õigusaktidest kinnipidamise;

vara kaitstuse raiskamisest, ebasihipärasest kasutamisest, ebakompetentsest juhtimisest ja muust sarnasest tingitud kahju eest;

tegevuse/protsesside toimivuse ja efektiivsuse, eesmärkide saavutamise;

asutuse tegevuse otstarbekuse asutuse ülesannete täitmisel;

tegevusest tõese, õigeaegse ja usaldusväärse informatsiooni kogumise, säilitamise ja avaldamise.

17. Palun märkige, kuidas nõustute järgmise väitega: Sisekontroll on süsteem, mida ettevõtte rakendab finants- ja raamatupidamisteabe terviklikkuse tagamiseks ning et ettevõtte liigub oma kasumlikkuse ja tegevuseesmärkide edukaks täitmiseks.

Täiesti nõus

Pigem nõus

Nii ja naa

Pigem ei ole nõus

Ei nõustu üldse

Lisa 1 järg

18. Hinnake palun, kuivõrd oluline on raamatupidamine.

On väga oluline

On oluline

Suhtun neutraalselt

Pole oluline

Üldse pole oluline

19. Palun märkige, kuivõrd nõustute järgmiste väidetega: (*Täiesti nõus, Pigem nõus, Nii ja naa, Pigem ei ole nõus, Ei nõustu üldse, Ei oska öelda*)

Raamatupidamine on iga ettevõtte tegevuse lahutamatu osa

Raamatupidamine on oluline teabeallikas ettevõtte juhtimiseks ja otsuste tegemiseks

Ainult majandusosalase kõrgharidusega inimene peab tegelema raamatupidamisega

Raamatupidamine on seotud ettevõtte arengu ja eesmärkide saavutamise

Raamatupidamise eesmärk on raamatupidamissüsteemi loomine, mis võimaldab anda omanikele ja juhtidele tõepärase teabe ettevõtte hetkeolukorrast

Raamatupidamine on kohustatud kajastama ettevõtte finantstehinguid, jälgima ettevõtte maksude ja võlgade õigeaegset tasumist

Raamatupidamine on ettevõttele vajalik, et hinnata ettevõtte finantsseisundit ja leida kasumi suurendamise võimalusi

20. Milline on Teie arvates raamatupidamise roll ettevõttes?

Raamatupidamine vastutab korrektse raamatupidamisarvestuse eest

Raamatupidamine toetab ettevõtte juhte finantsotsuste langetamisel

Muu (*oma vastus*)

21. Palun järjestage raamatupidamise tegevused alustades tähtsaimast (1) ja lõpetades kõige vähemtähtsaimaga (7)

Raamatupidamisarvestus (alg- ja koonddokumentide koostamine ja töötlemine, käibe- ja põhivara arvestus jne)

Palgaarvestus

Maksuarvestus

Väline aruandlus (nt majandusaasta aruande, maksudeklaratsioonide, statistikaaruannete koostamine)

Juhtimisarvestus (nt eelarvestamine, kuluarvestus, rahakäibe juhtimine)

Juhtkonna otsuste langetamist toetavad tegevused (strateegiliste otsuste analüüsimine, juhtide nõustamine)

Töö informatsioonisüsteemidega (nt raamatupidamistarkvara, ärianalüüsitarkvara ja muu sarnase juurutamine, nendega seotud probleemide lahendamine, tarkvara kohandamine ettevõtte vajadustest lähtuvalt)

22. Hinnake palun, kuivõrd oluline on siseaudit.

On väga oluline

On oluline

Suhtun neutraalselt

Pole oluline

Üldse pole oluline

Lisa 1 järg

23. Palun järjestage siseauditi ülesanded alustades tähtsaimast (1) ja lõpetades kõige vähemtähtsaimaga (8)

Organisatsiooni riskide hindamise ja haldamise koordineerimine

Siseauditi strateegia- ja aastaplaani koostamine

Ettepanekute tegemine tegevuse parendamiseks ja tõhustamiseks

Tõhusa finants- ja majandustegevuse korraldamine

Oluliste rikkumiste esinemise vältimine

Kahjude vähendamine

Tegevuse seadustele vastavuse tagamine

Dokumentides sisalduva teabe õigsuse kontrollimine

24. Milline on Teie arvates siseauditi roll ettevõttes?

Siseaudit on sõltumatu, objektiivne, kindlust ja nõuandev tegevus, mis on suunatud ettevõtte väärtuse loomisele ja tegevuse täiustamisele.

Siseauditiil on tugev seos finantsauditiga ja soov rohkem tähelepanu pöörata organisatsiooni põhitegevusele, mis võis viidata kasumi suurendamise võimalustele.

Muu (*oma vastus*)

25. Kas siseauditi eeskiri on Eesti ettevõtetes vajalik?

Jah, kindlasti

Pigem jah

Nii ja naa

Pigem ei

Kindlasti mitte

26. Kas Teie ettevõttes on siseaudiitor või ostate teenuse audiitorifirmast?

Palgatud siseaudiitor (*liigub edasi küsimus nr 29 juurde*)

Ostame teenust (*liigub edasi küsimus nr 28 juurde*)

Ei ole siseaudiitorit (*liigub edasi küsimus nr 32 juurde*)

Siseauditiga tegeleb teine töötaja (*liigub edasi küsimus nr 27 juurde*)

Mitte ükski (*oma vastus*) (*liigub edasi küsimus nr 32 juurde*)

27. Kui eelmise küsimuse Teie vastusevariant oli "Siseauditiga tegeleb teine töötaja", siis kes tegeleb siseauditiga?

(*avatud vastus*) (*liigub edasi küsimus nr 30 juurde*)

28. Kui tihti Teie ettevõtte kasutab siseaudiitori teenust?

(*oma vastus*)

29. Kuidas hindate ettevõtte siseauditi mõju tööprotsessidele?

Lihtsustab ja pakub tuge

Otseselt ei mõjuta

On pigem koormav ja lisab kohustusi juurde

30. Milliseid siseauditi rakendamise meetmeid Teie ettevõtte on kasutanud?

(*avatud vastus*)

Lisa 1 järg

31. Palun märkige, kuivõrd nõustute järgmiste väidetega: (*Täiesti nõus, Pigem nõus, Nii ja naa, Pigem ei ole nõus, Ei nõustu üldse, Ei oska öelda*)

Siseaudit aitab kaasa ettevõtte eesmärkide saavutamisele

Siseaudit aitab kaasa ettevõtte riskide maandamisele

Siseauditist saadav lisandväärtus on suurem kui selle funktsiooniga kaasnevad kulud

Siseauditi protseduurid on liiga keerulised, et neid ettevõttes rakendada

Siseaudit on sõltumatu ja erapooletu juhtimist abistav funktsioon

Siseaudit tagab juhtidele piisava kindlustunde, et vahendeid kasutatakse efektiivselt, ennetades pettusi ja kuritarvitamist

Siseauditi tegevus tagab ettevõttes toimingute õiguspärasuse ja tegevuse tulemuslikkuse ja seaduslikkuse

Siseaudit täiustab sisekontrolli- ja raamatupidamissüsteeme

Siseaudit on kaasatud juhtimisotsuste tegemisel

32. Palun avaldage arvamust, kui soovite veel midagi lisada
(*avatud vastus*)

Lisa 2. Uuringus osalenute tausta informatsioon

Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
Kui palju töötajaid on Teie ettevõttes?		
1-9	51	54,8%
10-49	34	36,6%
50-249	7	7,5%
250 ja rohkem	1	1,1%
Mis on Teie vanus?		
Kuni 25 aastat	6	6,5%
26–35 aastat	27	29,0%
36–45 aastat	30	32,3%
46–55 aastat	22	23,7%
56 aastat ja vanem	8	8,6%
Mis on Teie haridustase?		
Keskharidus	2	2,2%
Kutsekeskharidus/ Keskeriharidus	3	3,2%
Kõrghariduse I aste – rakenduskõrgharidus	11	11,8%
Kõrghariduse I aste – bakalaureus	29	31,2%
Kõrghariduse II aste – magister	47	50,5%
Kõrghariduse III aste – doktor	1	1,1%

Allikas: Autori koostatud

Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
Mis on Teie ametikoht?		
Raamatupidaja assistent	5	5,4%
Raamatupidaja	43	46,2%
Vanemraamatupidaja	10	10,8%
Pearaamatupidaja	8	8,6%
Finantsjuht	4	4,3%
Tegevjuht, juhataja, juhatuse esimees, juhatuse liige, juhtkonna liige (üks nendest variantidest)	23	24,7%
Mis on Teie erialane töökogemus?		
Kuni 1 aasta	0	0%
1-5 aastat	22	23,7%
6-10 aastat	23	24,7%
11-15 aastat	14	15,1%
16-20 aastat	16	17,1%
21 aastat ja enam	18	19,4%

Allikas: Autori koostatud

Lisa 2 järg

Vastusevariant	Vastanute arv (n=23)	Vastanute arv protsentides
Kas Te olete varem töötanud raamatupidajana?		
Jah	5	22%
Ei	18	78%
Vastusevariant		
	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
Kas Teie haridus on majandusarvestusalane?		
Jah	76	81,7%
Ei	17	18,3%

Allikas: Autori koostatud

Vastusevariant	Vastanute arv (n=5)	Vastanute arv protsentides
Raamatupidaja assistent		
Kutseharidus/ Keskeriharidus	1	20%
Kõrghariduse I aste – rakenduskõrgharidus	2	40%
Kõrghariduse I aste – bakalaureus	2	40%
Kõrghariduse II aste – magister	0	0%
Kõrghariduse III aste – doktor	0	0%
Vastusevariant		
	Vastanute arv (n=43)	Vastanute arv protsentides
Raamatupidaja		
Kutseharidus/ Keskeriharidus	1	2%
Kõrghariduse I aste – rakenduskõrgharidus	6	14%
Kõrghariduse I aste – bakalaureus	14	33%
Kõrghariduse II aste – magister	20	47%
Kõrghariduse III aste – doktor	0	0%
Vastusevariant		
	Vastanute arv (n=10)	Vastanute arv protsentides
Vanemraamatupidaja		
Kutseharidus/ Keskeriharidus	0	0%
Kõrghariduse I aste – rakenduskõrgharidus	0	0%
Kõrghariduse I aste – bakalaureus	1	10%
Kõrghariduse II aste – magister	9	90%
Kõrghariduse III aste – doktor	0	0%
Vastusevariant		
	Vastanute arv (n=8)	Vastanute arv protsentides
Pearaamatupidaja		
Kutseharidus/ Keskeriharidus	0	0%
Kõrghariduse I aste – rakenduskõrgharidus	1	13%
Kõrghariduse I aste – bakalaureus	2	25%
Kõrghariduse II aste – magister	4	50%
Kõrghariduse III aste – doktor	0	0%

Allikas: Autori koostatud

Lisa 2 järg

Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
Te töötate ettevõttes,		
kus töötab üks raamatupidaja	37	40%
kus töötab vähemalt kaks raamatupidajat	34	37%
mis pakub raamatupidamise teenust	15	16%
mis tellib raamatupidamisteenuseid	6	6%
mitte ükski variantidest	1	1%

Allikas: Autori koostatud

Vastusevariant	Vastanute arv (n=1)	Vastanute arv protsentides
Kui eelmise küsimuse Teie vastusevariant oli “mitte ükski variantidest”, siis kes tegeleb Teie ettevõtte raamatupidamisega? (avatud vastus)		
Tegevjuht	1	100%
Kas töötajal, kes tegeleb ettevõtte raamatupidamisega on vastav haridus?		
Jah	0	0%
Ei	1	100%
Kas töötajal, kes tegeleb ettevõtte raamatupidamisega on läbitud vastavad kursused?		
Jah	0	0%
Ei	1	100%
Mitu akadeemilist tundi olid raamatupidamiskursused? (Kui Teil on läbitud mitu raamatupidamiskursust palun lahtrisse “Muu” täpsustada akadeemilisi tunde kokku) (avatud vastus)		
<i>Jäi tühjaks</i>		
Kui 10. küsimuse Teie vastusevariant oli “Ei”, siis mis haridust Ta omab? (avatud vastus)		
IT	1	100%

Allikas: Autori koostatud

Lisa 3. Uuringu tulemused raamatupidamise rollist ja olulisusest

Hinnake palun, kuivõrd oluline on raamatupidamine.	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
On väga oluline	90	97%
On oluline	3	3%
Suhtun neutraalselt	0	0%
Pole oluline	0	0%
Üldse pole oluline	0	0%
Milline on Teie arvates raamatupidamise roll ettevõttes?		
Raamatupidamine vastutab korrektse raamatupidamisarvestuse eest.	57	61%
Raamatupidamine toetab ettevõtte juhte finantsotsuste langetamisel.	33	36%
Muu: (<i>oma vastus</i>)	3	3%
1. mõlemad variandid. Eeskätt RP vastutab korrektse raamatupidamisarvestuse eest aga aitab juhti finantsotsuste langetamisel		
2. Päris elus pole kõik nii lihtne nagu üleval kaks vastust. Raamatupidamine üksi ei saa vastutada, küll aga raamatupidaja peab olema piisavalt agar, et asjadesse süveneda ning tahta asjadest aru saada, st et küsida klientidelt/ülemuselt, et miks üks või teine tehing on tehtud, mis, kus, kellega, milleks jne. Väga palju on hetkel näha suhtumist "Töö tellija materjalist ja ma ei viitsi rohkem süvendeda kui teen need asjad ära mis vaja on" (See käib siis tava raamatupidaja kohta või mõnes ettevõttes ka üksiku raamatupidaja kohta - neid sai näha auditi protsessides osaledes, et raamatupidajal on suva. "Ahh ülemus teab, mina ei tea midagi")		
3. Mõlemad		

Allikas: Autori koostatud

Palun järjestage raamatupidamise tegevused alustades tähtsaimast ja lõpetades kõige vähemtähtsaimaga			
Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides	Aritmeetiline keskmine
Raamatupidamisarvestus			
Kõige tähtsam 7	24	26%	4,66
6	12	13%	
5	16	17%	
4	11	12%	
3	18	19%	
2	3	3%	
Kõige vähem tähtsam 1	9	10%	

Lisa 3 järg

Palun järjestage raamatupidamise tegevused alustades tähtsaimast ja lõpetades kõige vähemtähtsaimaga			
Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides	Aritmeetiline keskmine
Palgaarvestus			
Kõige tähtsam 7	5	5%	4,15
6	30	32%	
5	10	11%	
4	12	13%	
3	12	13%	
2	13	14%	
Kõige vähem tähtsam 1	11	12%	
Maksuarvestus			
Kõige tähtsam 7	14	15%	4,10
6	9	10%	
5	24	26%	
4	7	7%	
3	11	12%	
2	20	21%	
Kõige vähem tähtsam 1	8	9%	
Väline aruandlus			
Kõige tähtsam 7	5	5%	3,91
6	8	9%	
5	8	9%	
4	44	47%	
3	14	15%	
2	9	10%	
Kõige vähem tähtsam 1	5	5%	
Juhtimisarvestus			
Kõige tähtsam 7	6	6%	3,80
6	7	7%	
5	23	25%	
4	12	13%	
3	24	26%	
2	13	14%	
Kõige vähem tähtsam 1	8	9%	
Juhtkonna otsuste langetamist toetavad tegevused			
Kõige tähtsam 7	10	11%	3,98
6	25	26%	
5	9	10%	
4	4	4%	
3	9	10%	
2	26	28%	
Kõige vähem tähtsam 1	10	11%	

Lisa 3 järg

Palun järjestage raamatupidamise tegevused alustades tähtsaimast ja lõpetades kõige vähemtähtsaimaga			
Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides	Aritmeetiline keskmine
Töö informatsioonisüsteemidega			
Kõige tähtsam 7	18	19%	2,99
6	3	3%	
5	4	4%	
4	6	7%	
3	8	9%	
2	12	13%	
Kõige vähem tähtsam 1	42	45%	

Allikas: Autori koostatud

Palun märkige, kui võrd nõustute järgmiste väidetega:	Vastanute arv on 93 (Vastanute arv protsentides)				
	Täiesti nõus	Pigem nõus	Nii ja naa	Pigem ei ole nõus	Ei nõustu üldse
Raamatupidamine on iga ettevõtte tegevuse lahutamatu osa	73 (79%)	19 (20%)	1 (1%)	0 (0%)	0 (0%)
Raamatupidamine on oluline teabeallikas ettevõtte juhtimiseks ja otsuste tegemiseks	62 (67%)	30 (32%)	1 (1%)	0 (0%)	0 (0%)
Ainult majanduslase kõrgharidusega inimene peab tegelema raamatupidamisega	38 (41%)	37 (40%)	9 (10%)	6 (6%)	3 (3%)
Raamatupidamine on seotud ettevõtte arengu ja eesmärkide saavutamise	53 (57%)	31 (33%)	7 (8%)	2 (2%)	0 (0%)
Raamatupidamise eesmärk on raamatupidamissüsteemi loomine, mis võimaldab anda omanikele ja juhtidele tõepärase teabe ettevõtte hetkeolukorrast	67 (72%)	21 (23%)	5 (5%)	0 (0%)	0 (0%)
Raamatupidamine on kohustatud kajastama ettevõtte finantstehinguid, jälgima ettevõtte maksude ja võlgade õigeaegset tasumist	80 (86%)	13 (14%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Raamatupidamine on ettevõttele vajalik, et hinnata ettevõtte finantsseisundit ja leida kasumi suurendamise võimalusi	72 (77%)	20 (22%)	1 (1%)	0 (0%)	0 (0%)

Allikas: Autori koostatud

Lisa 4. Uuringu tulemused sisekontrollist ja sisekontrollisüsteemist

Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
Kas töötate ettevõttes, mis on auditeerimiskohustuslane?		
Jah	37	40%
Ei	56	60%
Kas Teie ettevõttes on loodud sisekontrollisüsteem?		
Jah	46	49%
Ei	47	51%

Allikas: Autori koostatud

Palun märkige, kuidas nõustute järgmise väitega:	Vastanute arv on 93				
	(Vastanute arv protsentides)				
	Täiesti nõus	Pigem nõus	Nii ja naa	Pigem ei ole nõus	Ei nõustu üldse
Sisekontroll on süsteem, mida ettevõtte rakendab finants- ja raamatupidamisteabe terviklikkuse tagamiseks ning et ettevõtte liigub oma kasumlikkuse ja tegevuseesmärkide edukaks täitmiseks.	32	53	8	0	0
	34%	57%	9%	0%	0%

Allikas: Autori koostatud

Palun märkige, kuivõrd nõustute järgmiste väidetega:	Vastanute arv on 93				
	(Vastanute arv protsentides)				
	Täiesti nõus	Pigem nõus	Nii ja naa	Pigem ei ole nõus	Ei nõustu üldse
Sisekontrollisüsteem on asutuses rakendatav seaduslikkusele ja otstarbekusele suunatud terviklik abinõude kogum, mis võimaldab tagada:					
õigusaktidest kinnipidamise;	54 (58%)	38 (41%)	1 (1%)	0 (0%)	0 (0%)
vara kaitstuse raiskamisest, ebasihipärasest kasutamisest, ebakompetentsest juhtimisest ja muust sarnasest tingitud kahju eest;	53 (57%)	32 (34%)	7 (8%)	0 (0%)	1 (1%)
tegevuse/protsesside toimivuse ja efektiivsuse, eesmärkide saavutamise;	44 (47%)	42 (45%)	6 (6%)	1 (1%)	0 (0%)
asutuse tegevuse otstarbekuse asutuse ülesannete täitmisel;	58 (62%)	24 (26%)	10 (11%)	1 (1%)	0 (0%)
tegevusest tõese, õigeaegse ja usaldusväärse informatsiooni kogumise, säilitamise ja avaldamise.	67 (72%)	21 (23%)	4 (4%)	1 (1%)	0 (0%)

Allikas: Autori koostatud

Lisa 5. Uuringu tulemused siseauditi rollist ja olulisusest

Hinnake palun, kuivõrd oluline on siseaudit.	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
On väga oluline	20	21%
On oluline	48	52%
Suhtun neutraalselt	24	26%
Pole oluline	1	1%
Üldse pole oluline	0	0%

Milline on Teie arvates siseauditi roll ettevõttes?	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
Siseaudit on sõltumatu, objektiivne, kindlust ja nõuandev tegevus, mis on suunatud ettevõtte väärtuse loomisele ja tegevuse täiustamisele.	68	73%
Siseauditil on tugev seos finantsauditiga ja soov rohkem tähelepanu pöörata organisatsiooni põhitegevusele, mis võis viidata kasumi suurendamise võimalustele.	24	26%
Muu: (<i>oma vastus</i>)	1	1%

1. Siseaudit eesmärk on kindlaks teha, et järgitaks ettemääratud protsesse ning leida vead ja nõrgad kohad aruandluses/protsessides/juhtimises.

Allikas: Autori koostatud

25. Kas siseauditi eeskiri on Eesti ettevõtetes vajalik?	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
Jah, kindlasti	18	19%
Pigem jah	46	50%
Nii ja naa	25	27%
Pigem ei	4	4%
Kindlasti mitte	0	0%

Allikas: Autori koostatud

Palun järjestage siseauditi ülesanded alustades tähtsaimast ja lõpetades kõige vähemtähtsaimaga			
Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides	Aritmeetiline keskmine
Organisatsiooni riskide hindamise ja haldamise koordineerimine			
Kõige tähtsam 8	23	24%	5,56
7	20	21%	
6	10	11%	
5	12	13%	
4	8	9%	
3	7	8%	
2	7	8%	
Kõige vähem tähtsam 1	6	6%	

Lisa 5 järg

Palun järjestage siseauditi ülesanded alustades tähtsaimast ja lõpetades kõige vähemtähtsaimaga			
Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides	Aritmeetiline keskmine
Siseauditi strateegia- ja aastaplaani koostamine			
Kõige tähtsam 8	3	3%	3,37
7	5	6%	
6	16	17%	
5	11	12%	
4	3	3%	
3	10	11%	
2	16	17%	
Kõige vähem tähtsam 1	29	31%	
Ettepanekute tegemine tegevuse parendamiseks ja tõhustamiseks			
Kõige tähtsam 8	2	2%	3,94
7	7	8%	
6	14	15%	
5	7	8%	
4	15	16%	
3	27	29%	
2	20	21%	
Kõige vähem tähtsam 1	1	1%	
Tõhusa finants- ja majandustegevuse korraldamine			
Kõige tähtsam 8	19	20%	5,41
7	22	24%	
6	6	7%	
5	8	9%	
4	17	18%	
3	14	15%	
2	4	4%	
Kõige vähem tähtsam 1	3	3%	
Oluliste rikkumiste esinemise vältimine			
Kõige tähtsam 8	8	8%	4,24
7	9	10%	
6	9	10%	
5	16	17%	
4	12	13%	
3	12	13%	
2	22	24%	
Kõige vähem tähtsam 1	5	5%	

Lisa 5 järg

Palun järjestage siseauditi ülesanded alustades tähtsaimast ja lõpetades kõige vähemtähtsaimaga			
Vastusevariant	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides	Aritmeetiline keskmine
Kahjude vähendamine			
Kõige tähtsam 8	6	6%	3,44
7	3	3%	
6	18	19%	
5	7	8%	
4	9	10%	
3	9	10%	
2	4	4%	
Kõige vähem tähtsam 1	37	40%	
Tegevuse seadustele vastavuse tagamine			
Kõige tähtsam 8	10	11%	5,16
7	21	22%	
6	11	12%	
5	16	17%	
4	16	17%	
3	8	9%	
2	8	9%	
Kõige vähem tähtsam 1	3	3%	
Dokumentides sisalduva teabe õigsuse kontrollimine			
Kõige tähtsam 8	22	24%	4,90
7	6	6%	
6	9	10%	
5	16	16%	
4	13	14%	
3	7	8%	
2	11	12%	
Kõige vähem tähtsam 1	9	10%	

Allikas: Autori koostatud

Lisa 6. Uuringu tulemused siseauditi korraldusest

Kas Teie ettevõttes on siseaudiitor või ostate teenuse audiitorifirmast?	Vastanute arv (n=93)	Vastanute arv protsentides
Palgatud siseaudiitor	9	10%
Ostame teenust	30	32%
Ei ole siseaudiitorit	51	55%
Siseauditiga tegeleb teine töötaja	2	2%
Mitte ükski (<i>oma vastus</i>)	1	1%
1. on v hea RP sise-eeskiri		
Kui eelmise küsimuse Teie vastusevariant oli "Siseauditiga tegeleb teine töötaja", siis kes tegeleb siseauditiga? (<i>avatud vastus</i>)	Vastanute arv (n=2)	Vastanute arv protsentides
1. Juht teostab kontrolli	1	50%
2. Olen ise juhatuse liige, siseaudiitor samuti	1	50%

Allikas: Autori koostatud

Kui tihti Teie ettevõtte kasutab siseaudiitori teenust? (<i>oma vastus</i>)	Vastanute arv (n=30)	Vastanute arv protsentides
kord aastas, 1 kord aastas, iga aasta, 1x aastas	15	50%
1 kord poolaastas, 2 korda aastas, iga poolaasta	6	20%
Kord kvartalis, 1 kord kvartalis	2	7%
Harva	2	7%
1-2 korda aastas	2	7%
2-3 korda aastas, vajadusel	1	3%
1 kord kuus	1	3%
1-3 korda aastas	1	3%

Allikas: Autori koostatud

Kuidas hindate ettevõtte siseauditi mõju tööprotsessidele?	Vastanute arv (n=41)	Vastanute arv protsentides
Lihtsustab ja pakub tuge	24	59%
Otseselt ei mõjuta	17	41%
On pigem koormav ja lisab kohustusi juurde	0	0%

Allikas: Autori koostatud

Lisa 6 järg

Milliseid sisekontrolli rakendamise meetmeid Teie ettevõtte on kasutanud? (avatud vastus)	Vastanute arv (n=41)	Vastanute arv protsentides
-	13	31,71%
Raamatupidamise kontroll, raamatupidamisarvestus dokumentatsiooni kontroll, raamatupidamisarvestuse kontroll kord kvartalis	3	7,32%
Dokumentide kontroll, dokumentide kontrollimine, vajalikku dokumentide ülekontrollimine, dokumentide taaskontrollimine	4	9,76%
Kõigi kulude taas kontroll, kulude kontroll, kuluarvestuse kontroll	3	7,32%
Aruanded ja kulude kontroll, koostan aruandeid ja kulude kontroll, kulude aruanded	3	7,32%
Aruanded, aruanne, saame aruande	4	9,76%
Küsimustikud, küsimustik, kontroll-küsimustikud	3	7,32%
Kontroll kõikide toimingute üle, tehingute ülekontrollimine, kontroll kõikide tehingute üle, toimunud tehingute kontroll	4	9,76%
Klientide ja tarnijate dokumentide õigsuse kontrollimine	1	2,44%
Peamisi	1	2,44%
Organisatsioonilised ja protsessilised	1	2,44%
Koostame aruandeid ja kontrollime nende sisu vastavust seadusele	1	2,44%

Allikas: Autori koostatud

Lisa 6 järg

Palun märkige, kuid võrd nõustute järgmiste väidetega:	Vastanute arv on 41 (Vastanute arv protsentides)				
	Täiesti nõus	Pigem nõus	Nii ja naa	Pigem ei ole nõus	Ei nõustu üldse
Siseaudit aitab kaasa ettevõtte eesmärkide saavutamisele	15 (36%)	22 (54%)	4 (10%)	0 (0%)	0 (0%)
Siseaudit aitab kaasa ettevõtte riskide maandamisele	24 (59%)	16 (39%)	1 (2%)	0 (0%)	0 (0%)
Siseauditist saadav lisandväärtus on suurem kui selle funktsiooniga kaasnevad kulud	19 (46%)	10 (25%)	11 (27%)	1 (2%)	0 (0%)
Siseauditi protseduurid on liiga keerulised, et neid ettevõttes rakendada	15 (37%)	7 (17%)	4 (10%)	7 (17%)	8 (19%)
Siseaudit on sõltumatu ja erapooletu juhtimist abistav funktsioon	23 (56%)	12 (30%)	5 (12%)	0 (0%)	1 (2%)
Siseaudit tagab juhtidele piisava kindlustunde, et vahendeid kasutatakse efektiivselt, ennetades pettusi ja kuritarvitamist	29 (71%)	8 (20%)	3 (7%)	1 (2%)	0 (0%)
Siseauditi tegevus tagab ettevõttes toimingute õiguspärasuse ja tegevuse tulemuslikkuse ja seaduslikkuse	23 (56%)	16 (39%)	2 (5%)	0 (0%)	0 (0%)
Siseaudit täiustab sisekontrolli- ja raamatupidamissüsteeme	30 (73%)	7 (17%)	4 (10%)	0 (0%)	0 (0%)
Siseaudit on kaasatud juhtimisotsuste tegemisel	26 (64%)	12 (29%)	2 (5%)	1 (2%)	0 (0%)

Allikas: Autori koostatud

Palun avaldage arvamust, kui soovite veel midagi lisada (avatud vastus)	Vastanute arv (n=1)	Vastanute arv protsentides
1. Usalda aga kontrolli	1	100%

Allikas: Autori koostatud

Lisa 7. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Valeria Sazonova

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„RAAMATUPIDAMISE JA SISEAUDITI ROLL EESTI ETTEVÕTETE
JUHTIMISSÜSTEEMIS“,

mille juhendaja on Monika Nikitina-Kalamäe,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.